

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ADLI TIP ANABİLİM DALI

**ADANA İLİNDE DENETİMLİ SERBESTLİĞE TABİ
ÇOCUKLARIN AİLE DEĞERLENDİRMESİ**

Psk. Derya KENİŞ

**ADLI TIP TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMANI
Prof. Dr. Necmi ÇEKİN**

ADANA-2015

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ADLİ TIP ANABİLİM DALI

**ADANA İLİNDE DENETİMLİ SERBESTLİĞE TABİ
ÇOCUKLARIN AİLE DEĞERLENDİRMESİ**

Psk. Derya KENİŞ

**ADLİ TIP TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMANI
Prof. Dr. Necmi ÇEKİN**

**İKİNCİ DANIŞMANI
Doç. Dr. Ayşegül YOLGA TAHİROĞLU**

ADANA-2015

KABUL ONAY SAYFASI

Adli Tıp Anabilim Dalı

Tezli Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan

“Adana İlinde Denetimli Serbestliğe Tabi Çocukların Aile Değerlendirmesi”

adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tarihi: 30 / 09 / 2015

TEZ SINAV JÜRİSİ

Prof. Dr. Mete Korkut GÜLMEN
Çukurova Üniversitesi
Başkan

Prof. Dr. Necmi ÇEKİN
Çukurova Üniversitesi
Üye

Prof. Dr. Ahmet HİLAL
Çukurova Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Aysegül YOLGA TAHIROĞLU
Çukurova Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Ramazan KARANFIL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Üye

Yukarıdaki Tez, Yönetim Kurulunun / / tarih ve
edilmiştir.

sayılı kararı ile kabul

Prof.Dr. Behice DURGUN
Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Adli Tıp yüksek lisans eğitimim süresince ve tez çalışmamda bilgi, deneyim ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Necmi ÇEKİN'e,

En çıkmaza girdiğim anlarda sağladığı motivasyon ve destekle beni kendime getiren, teşvik eden, varlığıyla mutlu eden ikinci danışmanım Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Ayşegül YOLGA TAHİROĞLU'na,

Adli Tıp yüksek lisans eğitimim boyunca öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen, her daim yol gösterici olan değerli hocam Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mete Korkut GÜLMEN ve derslerini büyük keyifle takip ettiğim hocam Prof. Dr. Ahmet HİLAL'e,

Yüksek lisans eğitimimize katkıda bulunan hocalarım Prof. Dr. Gülşah SEYDAOĞLU ve Doç. Dr. Selim KADIOĞLU'na,

Araştırma ve tez yazım süresince idari olarak gösterdikleri ilgi ve anlayıştan dolayı Adana Denetimli Serbestlik Müdürleri Seydi DAĞLI ve Ahmet TANGÖR'e; yokluğumda yerime bakmak durumunda kalan çalışma arkadaşlarıma,

Kimi benimle sabahlayıp, kimi telefonla motive eden, her daim bir şekilde benimle olup desteğini hiç esirgemeyen kıymetli arkadaşlarıma,

Hayatımın her döneminde bana koşulsuz destek olan annem Jale KENİŞ, babam Uğur KENİŞ ve özellikle elinden gelen desteği her zaman sağlayan, veri girişinde yardımcı olan, hayattaki en büyük şansım, kardeşim Onur KENİŞ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla
Psk. Derya KENİŞ

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1.GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Suça Sürüklenme	3
2.1.1. Kavram ve Tanımı	3
2.1.2. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri	4
2.1.2.1. Biyolojik Nedenler	4
2.1.2.2. Psikolojik Nedenler	5
2.1.2.3. Sosyolojik Nedenler	6
2.2. Aile	7
2.2.1. Kavram ve Tanım	7
2.2.2. Ailenin Özellikleri	8
2.2.3. Aile İşlevleri	9
2.2.4. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile İşlevleri	10
2.2.5. Aile İşlevleri ve Suça Sürüklenme	12
2.3. Denetimli Serbestlik	12
2.3.1. Kavram ve Tanım	12
2.3.2. Tarihçe	14
2.3.4. Denetimli Serbestlik Sisteminin Amacı ve Yararları	17
2.3.5. Denetimli Serbestlik Uygulamaları ve Çocuklar	19
2.3.6. Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Hizmetleri	20
2.3.6.1. Temel İlkeler	20
2.3.6.2. Çocuklara Yönelik İyileştirme Faaliyetleri	23
2.3.6.3. Denetimli Serbestliğe Tabi Çocuklar için Müdahale Programları	26

3. GEREÇ VE YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Amacı.....	29
3.2. Araştırmanın Hipotezi	29
3.3. Araştırmanın Modeli.....	29
3.4. Evren ve Örneklem	30
3.5. Veri Toplama Araçları	30
3.5.1. Bilgi Formu.....	30
3.5.2. Aile Değerlendirme Ölçeği.....	30
3.5.2.1. Ölçeğin Uygulanması	33
3.5.2.2. Ölçeğin Puanlanması ve Değerlendirilmesi.....	34
3.5.2.3. Ölçeğin Geçerlik Çalışması	34
3.5.2.4. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması.....	35
3.6. Verilerin Toplanması	35
3.7. Verilerin Analizi	35
4.BULGULAR	36
5. TARTIŞMA	43
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	53
6.1.Sonuçlar	53
6.2. Öneriler	54
EKLER	60
EK-1: Bilgi Formu.....	60
EK-2: Aile Değerlendirme Ölçeği	63
EK-3: İzin Belgesi	67
ÖZGEÇMİŞ	68

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. ADÖ'de Yer Alan Maddelerin Alt Ölçeklere ve Sağlıklı-Sağlıksız İşlevleri Gösterme Durumuna Göre Dağılımı	32
Tablo 2: ADÖ ile ilgili tanımlayıcı veriler.....	36
Tablo 3: Çalışma Durumu ile ilgili Analizler.....	37
Tablo 4: Eğitime devam durumu ile ilgili analizler.....	37
Tablo 5: Anne ve Babanın Eğitim Durumu ile İlgili Analizler	38
Tablo 6: Esrara Başlama Yaşı ile İlgili Analizler.....	39
Tablo 7: Alkole başlama yaşı ve anne-baba eğitimi ile ilgili verilerin analizleri	39
Tablo 8: Hap kullanımı ile ilgili analizler	40
Tablo 9: Arkadaş çevresinde madde kullanımı öyküsü ile ilgili analizler.....	40
Tablo 10: Cezaevi öyküsü ile ilgili analizler.....	41
Tablo 11: Kendini yaralama davranışı ile ilgili analizler	41

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ADÖ	: Aile Değerlendirme Ölçeği
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DTV	: Duygusal Tepki Verebilme
DVK	: Davranış Kontrolü
GİG	: Gereken İlgii Gösterebilme
GNL	: Genel Fonksiyonlar
İLT	: İletişim
MK	: Madde Kullanımı
SS	: Standart Sapma

ÖZET

Adana İlinde Denetimli Serbestliğe Tabi Çocukların Aile Değerlendirmesi

Bu çalışmanın amacı hakkında denetimli serbestlik tedbiri bulunan çocuklarının demografik ve aile özelliklerini incelemektir. Çalışmanın örneklemini Adana Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne takibi yapılan 14-18 yaş aralığındaki 60 çocuk oluşturmuş olup; örnekleme Bireysel Bilgi Formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) uygulanmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 16,80'dir. Veriler SPSS-WINDOWS 20.0 paket programıyla çözümlenmiştir. Değişkenlerin analizinde parametrik olmayan Man Whitney U testi, çapraz tablolar ve ki-kare testi kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında $p<0.05$ anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Çalışmada problem çözme ve genel fonksiyonlar alt ölçek puanları sağlıklı gidişat ile; roller, iletişim, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme puanları ise sağlıksız gidişat ile uyumlu bulunmuştur.

İlimizde denetimli serbestliğe tabi çocukların özellikleri ve aile değerlendirme daha önce çalışılmamış bir konu olup, bulgularımız önleyici hizmetlerin, yeni tedavi yöntemlerinin geliştirilmesi için çıkış noktaları sunarken, daha sonra yapılacak olan bilimsel araştırmalara ışık tutacaktır.

Anahtar Sözcükler: Aile Değerlendirmesi, Denetimli Serbestlik, Suça Sürüklenen Çocuk

ABSTRACT

Family Assesment of Children Subject to Probation in Adana

The aims of this study to examine the demographic and family characteristics of children on probation. The study sample includes 60 children aged 14-18 years who are on Adana Probation Service. For this sample, a researchers developed demographic data form was used to obtain characteristics of the sample. In addition, The Family Assessment Device (FAD) has been applied. The mean age of participants was 16.80 years. The statistical analyses was done with SPSS Windows Packet Programme. Non-parametric Mann Whitney U test, crosstabs and chi square test were carried out to analyse the data. The level of significance was selected as $p<0.05$.

As a result of this study, scores of problem solving and general functioning subscales indicated healthy functioning affairs. Besides, scores of roles, communication, affective responsiveness, affective involvement and behavior control subscales indicated unhealthy family functioning.

To our knowledge, this is the first report to descript individual and familial characteristics of children on probation in Adana. It will shed light upon preventive services and the scientific researches which will be held later on.

Key Words: Family Assesment, Probation, Children Driven to Crime

1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre; “ Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma durumu hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır.”. 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmıştır^{1,2,3}. Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemek amacıyla yürürlüğe girmiştir².

Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu suça sürüklenen çocuk olarak tanımlar. ÇKK’de temel amaç, çocuğu suça götüren süreci engellemek, önleyici tedbirler alarak çocuğun suça sürüklenmesinin önüne geçmektir. Bu konuda başarısız olunup, çocuğun suç işleminin önüne geçilemediği takdirde de, çocuğu mümkün olduğunca ceza adalet sistemi içine katmadan emniyet tedbirleri ile bu süreçten en az zararlı sınırlanması amaçlanmaktadır. Her ne kadar kanunda suça sürüklenen çocuk ve mağdur çocuk kavramları ayrı tutulsa da, çocuk suçluluğunda; yetişkin suçluluğundan farklı olarak çocuk, suçun sorumlusu olmak yerine suça itilen ve aynı zamanda suçun mağduru olarak görülmesi söz konusudur².

Çocuğu çevreden gelecek her türlü olumsuz kötülüklerden koruyacak türden köklü bir koruma siyasetinin çocuğu cezalandırmak yerine uygulanması önemlidir. Çocukların olumsuz ve uyumsuz davranışları psiko- pedagojik ve sosyal ihmal sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, bilimsel yöntemlere dayanmak suretiyle çocuğun davranışlarını değiştirmek, kendisine ve topluma zarar verici bir hale dönüşen enerjisini iyi bir yöne kanalize ederek; yararlı, verimli ve üretken bir birey olarak topluma katılımını sağlamak yerinde olacaktır.

Suçta sürüklenen çocukların, hakkında tedbir bulunan çocuk ve yetişkinlerin topluma kazandırılması, suç tekrarını önleyici nitelikte yapılan çalışmaların bütünüdür. denetimli serbestlik kapsamında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, denetimli serbestlik sisteminin çocuğun toplum içinde rehabilitasyonu açısından önem taşıdığını

ifade etmek mümkündür. Suça sürüklenen çocuklara denetimli serbestlik müdürlüklerince; eğitim, iyileştirme ve rehabilitasyon, denetim altına alma, adli kontrol, eğitim kurumuna devam etme, danışmanlık ve madde kullanımı söz konusu olan durumlarda tedavi hizmetleri verilmektedir. Denetimli serbestliğe gelen her bir çocuk için uzman personel (psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmen) görevlendirilmektedir. Görevlendirilen uzman personel tarafından risk ve ihtiyaç değerlendirilmesi, psiko-sosyal destek programları uygulanması, aile ve okulla işbirliği yapılmakta ve mahkemeye düzenli olarak rapor sunulmaktadır.

Denetimli Serbestlikten faydalanan çeşitli suçlardan çocukların suça sürüklenme sebepleriyle ilgili bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak; olumsuz aile özellikleri, suç ve suçluluk konusunda risk faktörü olarak düşünülür ve bu tip ailelerde yetişen çocukların daha fazla risk altında oldukları, olumlu özellikleri olan ailelerde yetişen çocuklara kıyasla suç işlemelerinin daha olası olduğu iddia edilmektedir⁴. Suçun ortaya çıkmasında, bireysel faktörler kadar ailesel nedenler de önemlidir. Ailelerin, işlev göstermeleri gereken alanlarda yeterli gayreti göstermeleri önleyici ve koruyucu olarak değerlendirilmektedir. Sağlıklı bir aile, işlevlerini gerektiği gibi yerine getiren bir yapıya sahiptir. Sağlıklı bir toplumun da en temel göstergelerinden biridir⁵. Proaktif davranışlar sergileyen bireylerin, şiddet eğilimli bireylere göre daha sağlıklı ailelerde yetiştikleri ortaya çıkmıştır⁶.

Bu noktadan hareketle; Adana ilinde denetimli serbestliğe tabi çocukların ailelerinin, aile işlevleri bağlamında değerlendirilmesinin il bazında bilgi toplamaya yardımcı, önleyici ve koruyucu çalışmaları destekleyecek nitelikte olacağı düşünülmektedir. Bu ihtiyaçtan yola çıkarak denetimli serbestliğe tabi çocukların demografik özellikler ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suça Sürüklenme

2.1.1. Kavram ve Tanımı

Çocuk Türk Ceza Kanunu'nun altıncı maddesinde henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak ifade edilir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi göre çocuğu şöyle tanımlanmıştır: “Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”. Çocuk Koruma Kanununa göre ise çocuk; daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiye denir^{1,2}.

Medeni Kanun madde 28'e göre; “Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder”⁷.

2253 sayılı kanunun 41“inci maddesinde “küçük” kavramı tanımlanmıştır. Buna göre, “Bu kanundaki küçük deyimini suçu işlediği tarihte henüz 15 yaşını bitirmemiş kimseleri kapsar”⁸. Kanunda 15 yaşını doldurmamış bulunanlar “küçük” olarak kabul edilmekle birlikte, 2253 sayılı kanun uygulamasına bakıldığında, özellikle 4963 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik yapılmasına ilişkin kanun ile 2253 sayılı kanunun 6“ncı maddesinde yapılan değişiklik ile çocuk mahkemelerinin görev alanı on beş- on sekiz yaşını da kapsayacak şekilde genişletilince çocuk kavramının on sekiz yaşından küçükleri kapsayacak şekilde geniş yorumlandığına ilişkin yargı kararları görülmektedir⁹.

Birleşmiş Milletler Pekin Kuralları'nın ikinci maddesinde, suç işlediği iddia edilen ya da suç işlediği ortaya çıkan bir çocuk veya genç bir insanın suçlu çocuk olduğu; kendisinden büyük insanlardan farklı davranılması gerektiği ifade edilmiştir¹⁰.

Batı ülkelerinde hukuk literatürüne “juvenile delinquency” olarak geçen “çocuk suçluluğu kavramı, kanuna karşı gelmiş 11- 18 yaşlar arasındaki çocukları kapsamaktadır. Çocuk suçluluğu ile ilgili hemen tüm araştırmacıların tanımlamalar içerisindeki ortak değerlendirmeleri, çocuk suçluluğu davranışının içinde olan çocuğun, suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir¹¹.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinin a bendinde suça sürüklenen çocuk kavramı, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmıştır².

2.1.2. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri

Suçlu davranışı açıklayan birçok teoriden bahsetmek mümkün olmakla birlikte, Çocuğun suça sürüklenme nedenleriyle ilgili teorileri biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar olarak üç ana grupta toplamak mümkündür.

2.1.2.1. Biyolojik Nedenler

Bu teoriler suçluların biyolojik ve genetik bakımdan genel nüfusa oranla daha aşağı durumda olduklarını savunmaktadır. Bu görüş taraftarları suçlu kişilerin genetik, fizyolojik ve yapısal farklılıkları nedeniyle suç işlemeye daha yatkın olduklarını ileri sürmüşlerdir¹².

İlk savunuculardan olan Lombroso çocuk suçluluğunda kalıtımla gelen biyolojik etkenlerin egemen olduğunu ileri sürmüştür. Lombroso, ilk kez “doğuştan suçluluk” (born criminal) kavramını ortaya atmış ve suçluların bedenlerinde “stigmat” adını verdiği kusurların bulunduğunu varsaymıştır. Bu kusurları saçlarda azalma, kafatası hacminin küçüklüğü, kalın kafatası kemikleri, basık ve dar alın, olağanüstü gelişmiş çene ve elmacık kemikleri, koyu deri rengi, çok ve kıvrıkcık saç, büyük kulaklar, kadınlarda erkekleşme, erkeklerde kadınlama gibi iki cinsin birbirine benzemesi, acıya duyarsız, pişmanlık duygusundan yoksun, kendini beğenen, cesaret gerektiren yerlerde cüretkar ve bunu izleyen korkak davranışlar, batıl inançlara sahip olma ve kendine özgü ahlak anlayışı şeklinde özetlemek mümkündür^{13,14}.

William Sheldon, insanın fiziksel özelliklerini sınıflamayı içeren somatotipleme yaparak geliştirdiği vücut tipi teorisine göre çalışma grubunu ektomorfik, mezomorfik ve endomorfik olarak üç grupta sınıflandırmıştır. Ektomorfik tipler, ince vücutlu, endomorfik tipler, şişman vücutlu, mezomorfik tipler ise atletik yapılı, güçlü ve saldırgan kişilerdir. Mezomorfik olanlar diğer tiplere göre yasal olmayan davranışlara daha eğilimlidirler^{15,16}.

Biyolojik teorilerden çocuk suçluluğu alanında en çok sözü edilen çalışma, Sheldon ve Eleanor Glueck'lerin çalışmasıdır. Glueck'ler, çalışmalarının ilk 15 yılında (1925-1939) ceza kurumlarındaki tedavi programlarıyla ilgilenmiş, daha sonra dikkatlerini yetişkin ve çocuk suçluluğunun nedenlerine çevirmişlerdir. Sheldon'un üç vücut tipine, Glueck'ler 'dengeli' (balanced) tipi eklemiş, bu dördüncü vücut tipini çok faktörlü yaklaşım kullanarak analiz etmişlerdir. Çalışmalarında suçlu çocukların suçlu olmayanlara göre daha fazla mezomorfik olduklarını bulmuşlar. Ancak, beden görünümünün suçluluğu açıklamak için kullanılan en önemli olmasa da ilgi odağı bir faktör olduğu; suçun nedenini açıklamak için çok faktörlü yaklaşıma ihtiyaç olduğunu ifade etmişlerdir¹⁷.

2.1.2.2. Psikolojik Nedenler

Psikolojik yaklaşımların üzerinde durduğu temel konu sapmış bireyin psikolojik patolojisidir. Psikolojik bakış açısına göre çocuk suç işler çünkü, bir şekilde 'hasta', 'uyumsuz' ya da 'patolojiktir. Psikolojik teoriler kişilik problemlerinin suçlu davranışta önemli olduğunu iddia ederler, fakat neden bazı bölgelerde ve bazı gruplarda çocuk suçluluğunun diğer yer ve gruplardan daha az olduğunu açıklamada yetersiz kalırlar^{16,18}.

Zihinsel süreçler ve özelliklerin sapmış davranıştaki rolünü inceleyen teoriler, psikojenik teorilerdir. Bu alandaki ilk teorisyenler, suçluların şeytani bir ruha sahip olduklarına, akıl hastalığının ve deliliğin kalıtımla geçtiğine ve onların bozuk genetik yapılar nedeniyle zihinsel olarak kusurlu olduklarına inanırlardı¹⁶.

Henry Maudsley' e göre delilik ve suçluluk birbiriyle ilişkilidir. Kişiler suç işlemezlerse çıldırırlar, çıldırmamışlardır çünkü suçludurlar. Maudsley'e göre suçu oluşturan zihinsel özellikler kalıtımla geçmiştir; suçluların dikkatleri yetersizdir, ayrıca endüstrinin üst düzeylerinde yer alma istek ve başarıları yoktur ve öğrenmeleri yavaştır¹⁵.

Sigmund Freud, suç teorisine fazla zaman harcamamış, çocukluk dönemindeki Oedipus kompleksinin bilinçsiz suçluluk duygusu ile suçluluğu ilişkilendirmiştir¹⁶.

Alfred Adler ise, suç işleyen insanların çoğunun çocukluğunda şımartılmış kişiler olduğuna dikkat çeker. Böyle çocuklar yetişkin yaşama ulaştıklarında, kendilerinin katkısı olmadan da toplumun kendilerine bir yaşam sağlamakla yükümlü

olduklarına inanır, dolayısıyla toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya kalkışır, anne babalarından gördükleri hayranlık sonucu kendilerini büyük görürler¹⁹.

Psikanalist David Abrahamsen'e göre, suçlular id'in yönettiği, güdülerini kontrol etmekten aciz, haz arayan; genelde ailelerinde yeterince şefkat görmemiş, çocukluklarında mutsuz deneyim yaşamış kişilerdir^{16,20}.

August Aichorn, bir çok suçlu genci inceledikten sonra, toplumsal gerginliğin zarar verici boyutlarda da olsa yaşam boyunca suçlulukla sonuçlanmadığını, ancak yatkınlığın psikolojik olarak çocuk ve gençleri antisosyal faaliyetlere hazırladığı sonucuna ulaşarak bu durumu gizli suçluluk (latent delinquency) olarak adlandırmıştır¹⁶.

2.1.2.3. Sosyolojik Nedenler

Çocuk ve yetişkin suçluluğunda suçun nedenleri ile ilgili en sistematik açıklamalar sosyolojik teorilerle getirilmiştir. Sosyolojik teorilerin tümü, sosyal yapı, onun değerleri, normları ve kurumlarına suç nedenleri açısından odaklanmışlardır. Sosyolojik bakış açısından suçlu davranış, sosyal ortamın ürünüdür¹⁶.

Sosyolojinin kurucularından olan Emile Durkheim'a göre suç normaldir ve sosyal davranış için gereklidir. Suç, Durkheim'a göre, her yaşta, yoksullukta ve zenginlikte var olduğuna göre insan tabiatının bir parçası olarak görülmektedir. Suç fonksiyoneldir ve sosyal değişme için şarttır¹⁶. Bu teori literatürde fonksiyonalist teori olarak geçmektedir.

Merton'un gerilim teorisine göre, insanlar yasalara uyarlar; ancak büyük baskılar altında suça başvururlar^{15,16}.

Whyte (1943) ve Cohen (1955)'e dayanan alt kültür teorisine göre ise suçluluk, egemenler tarafından toplumda doğru olarak tanınan değerler ve normlar sisteminden, failin aykırı sosyalleşmesinin sonucudur²¹.

Ayrımcı fırsat teorisini Richard Cloward ve Lloyd Ohlin geliştirmiştir. Çocuk suçluluğundaki bu teori alt sınıftaki gençlerin, eğitim, zenginlik ve statü elde etmek için fırsatların engellendiği ve bu nedenle onların da söz konusu fırsatlara ulaşmada yasal olmayan araçlara başvurduğu varsayımına dayanmaktadır^{21,22}.

Damgalama veya etiketleme teorisine göre ise, çocuklar sosyal çevreleri tarafından damgalandıkları için suçlu olurlar. Bu teoriyi savunanlar suçun sosyal bir

etkileşimin ürünü olduğunu savunmuşlardır. Becker tarafından geliştirilen teoriye göre, ilk defa suç işleyen bir kişi tüm kişiliği ve sosyal yaşamı bakımından olumsuz olarak damgalanmakta ve buna tepki olarak tekrar suç işlemektedir²¹.

Suçlu davranışı açıklamada bazı sosyolojik teoriler ise suçun öğrenildiği varsayımından hareket ederler. Sutherland'ın 'Ayrıcı Birleşimler' teorisi bunlardan en önemlisidir. Bu teoriye göre suçlu davranışı öğrenme süreci, herhangi bir davranışı öğrenme sürecinden farksızdır¹⁶.

2.2. Aile

2.2.1. Kavram ve Tanım

Kavram olarak geniş bir yelpazeye sahip olan ailenin farklı tanımları vardır. Aile, üyeleri arasındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup; sosyal ve ekonomik yönden bir birlik; sosyal yaşamın temel göstergelerinden biri olarak bir örgüt; üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve yürütülmesinde sistematik kuralları olan sosyal bir kurum olarak tanımlanabilmektedir²³.

Aile, birey ve toplumsal yaşamın en etkin dinamiklerinden biri olan, insan yaşamı üzerinde, doğumdan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de kişiyi ruhsal gelişimi ve davranışları açısından biçimlendiren ve yönlendiren, ilk insan topluluklarından bu yana var olan temel bir kurumdur^{24,25}.

Tezcan (2000)'a göre aile; insan türünün sürekliliğini sağlayan, karşılıklı ilişkilerin belirli kurullarla belirlendiği, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, toplumda maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri olan toplumsal bir yapıdır²⁶.

Aile, aralarında evlilik, kan ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, ortak geliri paylaşan, kendine özgü benzer görgü, inanç ve değerleri bulunan, toplumsal rolleriyle iletişim ve etkileşim içinde olan insanlardan oluşan en küçük toplumsal kurumdur²⁷.

2.2.2. Ailenin Özellikleri

Her ailenin kendine özgü özellikleri olmakla birlikte tüm ailelerde bulunan genel nitelikleri Maclever ve Page şu şekilde sıralamaktadır:

Duygusal Temel: Aile kökleri organik yapımızda var olan karmaşık duygularla temellendirilmiştir. Bu duygular, romantik sevgiden, bir etnik gruba ait olma isteğine, eşlerin şefkat duygularından ailenin ekonomik güvenliğine, kişisel tutkularından soyun sürekliliği duygusuna kadar yükselen ve toplumsal ilişkiler sonucu beliren, birbirine bağlı, ikincil duygularla güçlendirilmektedir.

Şekillendirme Özelliği: Aile çocukların tutum ve davranışların oluşmasında, belli alışkanlıkların kazanılması ve kişilik yapısının gelişmesinde etkin bir rol oynar.

Sınırlı Kapsamı: Aile biyolojik koşullar çerçevesinde sınırlı bir büyüklüğe sahiptir. Şekillenmiş sosyal yapıların en küçüğüdür.

Toplumsal temel yapı taşı olma özelliği: İlkel toplumlarda olduğu kadar babaerkil toplumlarda da bütün sosyal yapılar aile birimlerinden oluşmuştur. Çağdaş toplumlarda aile bu özelliğini kaybetmekle birlikte, sosyal sınıflar içinde çekirdeklik özelliğini sürdürme eğilimi de göstermektedir.

Üyelerinin sorumlulukları: Aile, üyelerinden diğer birliklerde görülmeyen sürekli ve çok sayıda isteklerde bulunur. Bu bağlamda aile erkeği, özellikle de kadını, kendilerinden çok başkaları için güç görevler yapmaya ve sorumluluk yüklemeye zorlar. Ailenin duygusal bir temele dayanması ve çocuklara karşı yerine getirmesi gereken görevler, aileyi gittikçe artan sorumluluklara yöneltmektedir.

Toplumsal kurallarla çevrili olması: Aile toplumsal yasakların ve yasaların şekillendirdiği bir sosyal düzendir. Evlilik kurumu kesin kurallarla belirlenmiş bir hukuksal anlaşmadır. Eşlerin bu kuralları değiştirme hakları yoktur ve onlara uymak zorundadırlar. Tarafların kendi istekleriyle serbestçe katıldığı, fakat karşılıklı anlaşma ile dahi kolayca ayrılamadığı ya da kendi kendilerine feshedemediği ender birliklerden biridir.

Sürekli ve geçici olması: Aile süreklilik gösteren evrensel bir kurum iken, iki kişinin kurduğu bir birlik olarak toplumdaki diğer örgütler içinde en geçici ve en değişken olanlarından biridir²⁸.

2.2.3. Aile İşlevleri

Aile işlevleri, aile üyelerinin sorunlarını bir araya gelerek çözebildiği, birbirlerine duygusal olarak bağlı ve özgürlüklerini önlemeyecek şekilde ilgili, herkesin kendinden beklenen rolü etkili bir biçimde yerine getirebildiği, birbirlerinin davranışlarını aşırıya kaçmayacak şekilde kontrol edebildiği ve aralarında açık, rahat, dolaysız bir iletişimin bulunduğu aile özellikleri olarak tanımlanmaktadır³⁰.

İlk olarak ailenin yedi işlevinden bahsedilmiştir. Bunlar; ekonomik ihtiyaçları karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlamak, din eğitimi vermek, boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirlerini korumaları ve karşılıklı sevgi ortamı yaratmak işlevleridir³¹.

Murdock, Undberg ve Yorburg, ailenin işlevlerini ekonomik, cinsel davranış-üreme ve çocukların bakımı ile sosyalleşmesi başlıkları altında toplamış, Undberg bunlara ailedeki rol dağılımı ve karşılıklı doyumunu da eklemiştir³².

Özgüven (2001)'e göre ise; üyelerinin fiziksel ihtiyaçlarını gidermek, çocukların özerkliğini geliştirmek, kişilik gelişimini ve dengesini sağlamak olmak üzere ailenin üç temel işlevi vardır³³.

McMaster Aile Fonksiyonları Modelinde aile işlevleri 7 ana başlıkta toplanmıştır. Bu işlevler aşağıda verilmektedir³⁰:

Problem Çözme: Ailenin maddi ve manevi sorunlarını işlevlerini aksatmayacak düzeyde çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Bulut (1990), ailede sorunların etkili bir şekilde çözümü için yedi aşamanın gerekli olduğunu ifade etmektedir³⁴;

1. Sorunun tanımlanması,
2. Sorun konusunda uygun kişilerle iletişim kurulması,
3. Alternatif çözümler geliştirilmesi,
4. Alternatif çözümlerden biri üzerinde karar verilmesi,
5. Seçilen alternatifin gerektirdiği eylemin başlatılması,
6. Seçilen eylemin izlenmesi,
7. Sorun çözme sürecinin etkinliğinin değerlendirilmesi.

İletişim: Aile üyeleri arasındaki bilgi alış verişi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu nedenle üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı; kişilerin söylemek istediklerini doğrudan ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır.

Roller: Ailenin maddi ve manevi gereksinimlerini karşılayan davranış kalıplarıdır. Görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirmeleri esastır.

Duygusal Tepki Verebilme: Aile üyelerinin çeşitli uyarılar karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmektedir. Sevgi, mutluluk, neşe gibi rahatlık ifade eden duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü, korku gibi duyguların da uygun dışa vurumu önemlidir. Bu işlevini yerine getirebilen bir ailede, aile üyeleri her türlü duygularını sözle veya hareketlerle ifade edebilirler.

Gereken İlgiyi Gösterme: Aile üyelerinin arasında birbirlerine gösterilen ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı ailelerde üyeler birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Aşırı ilgilenme, aile üyelerinin birbirlerine fazla bağımlı olduğunu, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerini düşündürmektedir.

Davranış Kontrolü: Ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve aile içinde disiplin sağlama şeklidir. Ailedeki kontrolün esnek, katı, serbest veya düzensiz olması bu işlevi etkiler. Davranış kontrolünün esnek olması en sağlıklı; karmaşık, belirsiz olması ise en sağlıksız aile işlevi göstergesidir.

Genel İşlevler: Aile içinde etkili bir iletişimin varlığı, aile üyelerinin birbirlerine karşı sorumluluk duyguları, aile içinde yaşanan sevinç ve üzüntünün paylaşılması ve bu konuda aile üyelerinin birbirlerine karşı duyarlı olması gibi diğer aile işlevlerini kapsayan genel işlev düzeyini kasteder.

2.2.4. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile İşlevleri

Kut (1994), işlev kavramının sadece ailenin görev tanımları olarak değil; aynı zamanda önemli rol ve ilişkilerin varlığını da ifade ettiğini belirtmektedir. Aileyi işlevlerine göre sınıflandıranlar, ailenin işlevlerini yerine getirip getirmemesini dikkate alarak sağlıklı aile ve sağlıksız aile olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar³⁵.

Ailenin sağlıklı ve sağlıksız olması sosyoekonomik özelliklerine, toplumdaki hizmet ve olanaklara, aile üyelerinin genetik özelliklerine, kişiliklerine, aile içi ilişkilerin dinamik yapısına bağlıdır³⁶.

Ebert Stinnett ve Defain sağlıklı ailenin fonksiyonlarını şöyle sıralamışlardır:

1. Duyguları Paylaşma: Aile üyelerinin birbirlerine karşı olumlu ve olumsuz duygularını açıkça ifade etme özgürlükleri vardır.
2. Duyguları Anlama: Her aile üyesi, diğer üyeler tarafından anlaşıldığı duygusunu taşır.
3. Bireysel Farklılıkları Kabulleme: Aile üyelerinin bireysel farklılıkları hoşgörülü karşılanır ve bütün üyeler kendi potansiyelini geliştirebilmesi için desteklenir.
4. İlgi ve Sevgi Duygularının Gelişimi: Aile üyelerinin ilgi ve sevgiyle etkileşimde bulunmaları onların değerli ve aileye ait oldukları duygularını destekler.
5. İşbirliği: Her aile üyesi, ailenin işlevlerini etkili şekilde yerine getirmek için işbirliği yapmaya gönüllüdür.
6. Mizah Duygusu: Aile üyeleri ailedeki olaylarla ilgili olarak şakalaşma ve espri yapma yeteneğine sahiptirler.
7. Temel Gereksinimleri Karşılama: Yaşam için gerekli olan yiyecek, giyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçların sağlanmasını içerir.
8. Problem Çözme: Sorunlar genellikle demokratik şekilde çözülür.
9. Geniş Bir Felsefi Düşünce: Aile hayatının temelini oluşturan bir değerler sistemi vardır.
10. Taahhüt: Aile üyeleri birbirlerinin rahatı, huzuru için taahhüt ederler.
11. Taktir Duygularını İfade Etme: Aile üyeleri düzenli olarak birbirlerini taktir ederler.
12. İletişim: Aile üyelerini arasında iyi iletişim kalıpları kurulur.
13. Birlikte Zaman Geçirme: Aile üyeleri olumlu ilişkiler ve aile birliği duygusunu geliştirmek için birlikte vakit geçirirler.
14. Maneviyat: Aile üyeleri kendi maneviyatlarından güç alırlar.
15. Başa Çıkma Becerileri: Aile sorunlarını çözmeye çalışırken gerekli olan baş etme becerilerine sahiptir³⁷.

Aile içi ilişkilerin yapısı, ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirip getirememesinde önemli bir belirleyicidir. İşlevlerini bir bütünlük ve beraberlik içinde

yerine getiremeyen aileler, sağlıksız ailelerdir. Bir grubun ideal bir şekilde tüm işlevlerini yerine getirebilmesi, grubun iç dinamiğine bağlı olduğu kadar, dış dünya ile ilişkilerine de bağlıdır. Sağlıksız ailenin temelinde birbiri ile anlaşılamayan, farklı ego ideallerine sahip olan, aralarında iyi bir iletişim ve etkileşim kuramamış olan eşlerin bulunması söz konusudur^{34,38}.

2.2.5. Aile İşlevleri ve Suça Sürüklenme

Suçun ortaya çıkmasında, bireysel etmenler kadar ailesel etmenler de önemlidir. Olumsuz aile özellikleri, suç ve suçluluk konusunda risk etmeni olarak düşünülür ve bu tip ailelerde yetişen çocukların daha fazla risk taşıdıkları iddia edilmektedir⁴.

Saldırgan ya da suçlu çocukların aileleri konusunda yapılmış araştırmalar şöyle özetlenebilir: Bu ailelerde çocukların davranışını gözleme ve denetlemede yetersizlik söz konusudur. Ana babalar çocuklarının nerede olduğundan, ne yaptığından bile habersizdir, yani çocukları üzerinde etki sahibi olamazlar. Bazı suçlu çocukların evleri ise “belli kurallardan” yoksundur, çocuklar kendilerinden nelerin beklendiğini açıkça bilmezler. Davranış bozukluğu gösteren çocuklar arasında ana babalarını “sınır koymaya yeterli olmayan” insanlar olarak algılama eğilimi söz konusudur. Bu ana babalar çocuklarına yol gösteremedikleri gibi, çocuklarının hırsızlık gibi davranışlarına da doğrudan doğruya tepki gösteremezler, onların bu davranışlarına karşı çıkmaktan kaçınırlar ve yetersiz kalırlar^{39,40}.

Davranım bozukluğu ve suça sürüklenmede genetik, biyolojik ve çevresel olmak üzere çoklu risk faktörleri söz konusudur. Çevresel faktörler ebeveyn kontrolü, sağlıksız aile işlevleri ve ailede akıl hastalığı görülmesini içerir⁴¹. Bunun yanında aile işlevselliği suça sürüklenme riskinin en güçlü yordayıcıları arasında yer almaktadır^{42,43,44,45,46}.

2.3. Denetimli Serbestlik

2.3.1. Kavram ve Tanım

Denetimli serbestlik sistemi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun yürürlüğe girmesi sonucunda kurulmuştur. Denetimli serbestlik günümüzde en geniş anlamıyla; suç işleyen bir kimsenin yakalanmasından veya teslim olması anından

başlayıp, yargılama sonucunda verilen hükmün infazının bitimine ve hatta infaz sonrası hükümlüye ve suç mağdurlarına yardım aşamalarına kadar uzanan bir süreç içerisinde uygulanma kabiliyetine sahip bir ceza adalet kurumu olarak görülmektedir⁴⁷.

03 Temmuz 2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nda belirtilen görevleri yerine getirmek üzere, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, adalet komisyonlarının bulunduğu yerlerde denetimli serbestlik müdürlükleri kurulmuştur⁴⁸.

Denetimli serbestlik ve yardım sisteminin dünyada gelişimi incelendiğinde, bu sistem uygulamaya ilk başlama safhasında sadece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasından sonra uygulandığı görülmektedir. Daha sonra ihtiyaçlar doğrultusunda gelişerek; gözaltına alınma ile birlikte başlayan ve yargılama öncesi, yargılama safhası, hükmün infazının ertelenmesi, şartla salıverilme sonrası ve hükmün infazından sonraki safhada uygulanmasını da kapsayan bir sistem haline gelmiştir⁴⁹.

Yurtseven⁵⁰, denetimli serbestlik sisteminin Türkiye'deki ceza adalet sisteminin, soruşturma, yargılama, yargılama sonrası ve salıverilme sonrası aşamalarında, şüpheli, sanık, hükümlü, mağdur ve ceza infaz kurumundan salıverilen kişilere; insan onuruna saygı ve dürüstlük, gizlilik, tarafsızlık ve çocuğun yüksek yararını gözetme temel hizmet ilkelerini gözeterek çocuk ve yetişkinlere yönelik hizmet vermekte olduğunu ifade etmiştir .

Denetimli Serbestlik Sisteminin en temel iki görevi denetim ve yardımdır. Kavramsal tarihçe incelendiğinde başlangıçtan bu yana denetimli serbestlik sistemi için "Probation" kavramının kullanıldığı görülmektedir. "Probation" kelimesi Latince kökene dayanmakta olup "Probare" kelimesinden türetilmiştir. "Probare" kelimesi denemek, ispat etmek, kanıtlamak anlamında kullanılmaktadır. İngiltere'de hükmün açıklanmasının ertelenmesi ile birlikte uygulanan denetim işlemi ile başlayan sistem, zamanla hapis dışı ceza ve tedbirlerin çoğalmasi ile çeşitlenerek niteliksel içerik olarak şekil değiştirmiştir. Başlangıçta hükmün ertelenmesi ile aynı kavram olarak kullanılan denetimli serbestlik (probation) kavramı, bu tedbirlerden sadece biri olmasına rağmen günümüze kadar denetimli serbestlik sisteminin karşılığı olarak kullanılmıştır⁴⁹.

Denetimli Serbestlik Sisteminin Temel Özelliklerine bakacak olursak; Denetimli serbestlik sisteminde;

- Özgürlüğün tamamen ortadan kaldırılması yerine, kısıtlanması esastır. Sabit bir deneme süresi içerisinde uygulanmak üzere cezanın ya da tedbir niteliğindeki koşulların yüklenmesi, yükümlülüklerin düzenlenmesi, ihlal edilmesi halinde bunların hapse çevrilmesi, Bu amaçla kurulmuş ve görevleri kanun ile belirlenmiş bir kurum tarafından gözetimin gerçekleştirilmesi söz konusudur⁵¹.
Denetimli serbestliğin temel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:
Denetimli serbestlik ve yardımın sınırları yasal bir çerçevede belirlenir.
1. Denetimli serbestlik ve yardım, bir bireyselleştirme aracıdır.
 2. Denetimli serbestlik ve yardım, suçlunun ıslah sürecini hızlandırıcı ve topluma uyum sürecini kolaylaştırıcı bir sistemdir.
 3. Denetimli serbestlik ve yardım, onarıcı adalet düşüncesinin bir yansımasıdır. Suçlu ile mağdur arasında arabuluculuk yapılarak, mağdurun zararının giderilmesi koşul olarak ona yüklenmektedir.
 4. Denetimli serbestlik ve yardım, özgürlüğü kaldırıcı değil, kısıtlayıcı özelliği haizdir.
 5. Suçlu kendi ıslah sürecine kendi verdiği kararlarla da katılabilir.

Tüm bu koşulların uygulanması ve denetim sağlanması, suçlunun kabulüne, kendisine yüklenen yükümlülüklerle uyacağına dair vereceği taahhüde dayanır. Suçlu deneme süresinde, koşullara uymak yerine cezanın verilmesi yolunu seçmiş olabilir. Bu şekilde, suçlu zorlanmamış ve ıslah sürecine kendi verdiği kararlarla katılmış olur⁵¹.

2.3.2. Tarihçe

Denetimli Serbestlik sisteminin kökeni Anglo-Amerikan Hukuku'na dayanmaktadır. Sistem Zamanla Kıta Avrupası'na yayılmış ve farklı uygulama usulleri ile şekillenerek günümüz hukuk sistemlerinde yerini almıştır⁴⁹.

Denetimli serbestlik ilk kez İngiltere'de 1842 yılında hafif suç işlemiş kişiler hakkında uygulanmış, bu konuda ilk düzenleme 1869 yılında ABD'de yapılmıştır. 1869 yılında ABD'nin Massachussets eyaletinde 17 yaşından küçükler hakkında uygulanan denetimli serbestlik, 1878 yılında yetişkinler hakkında da uygulanmış, 1880 yılında çıkarılan bir yasa ile kurumun bütün ülkeye uygulanması sağlanmıştır⁵³.

İngiltere’de Denetimli Serbestlik Sistemi Londra’lı matbaacı Frederic Rainer’in beş şilini İngiliz Yeşilay Kuruluşunun Kilisesine vererek 1876’da başlamıştır⁵². Denetimli Serbestlik, İngiltere’de ilk kez hâkim Mathew Hill tarafından 1841 yılında uygulanmıştır. Genç suçluların tamamıyla yozlaşmadıklarını ileri sürerek, ıslah olabileceklerine dair makul bir umut varsa ve onları denetleyecek, sorumluluklarını alacak kişiler bulunduğu hüküm ertelenmesi yoluna gitmiştir. Birkaç yıl sonra Edward William Cox, ilk kez suç işleyen gençlere hapis cezasına alternatif olarak taahhüt altında hüküm ertelenmesini uygularken, denetim için bir memur atamıştır⁴⁹.

İngiltere’de denetimli serbestlik sisteminde 1 Nisan 2001 tarihinde köklü bir değişikliğe gidilerek, “İngiltere ve Galler Ulusal Denetimli Serbestlik Servisi (National Probation Service-NPS) kurulmuş ve daha önceki 55 ayrı yerel denetimli serbestlik servislerinin yerini, polis sorumluluk bölgelerinin sınırına göre düzenlenmiş yeni 42 bölge almıştır⁵⁴.

Amerika Birleşik Devletlerinde 1841 yılında John August, Boston Polis Mahkemesinde parası olmadığı için cezasını ödeyemeyen ve bu nedenle cezaevine girmek zorunda olan bir kişinin, denetimi altında serbest bırakılması için hakimi ikna etmesi sonucu infaz üç hafta ertelenmiştir. Bu üç haftalık sürede August, hükümlünün güvenini kazanmış, ona iş bulma ve ailesini geçindirmede yardım ederek ıslah olmasını sağlamıştır. Hükümlü sürenin sonunda tekrar hakim önüne çıkarak, değişimi ve gelişimini ortaya koymuştur. John August, denetimli serbestliğin doğuşu ve ilk uygulaması olarak nitelenen bu olayda uyguladığı metotla 1842-1858 yılları arasında yaklaşık 2000 kişiye hüküm ertelenmesinden sonra ıslah olabilmeleri amacıyla denetim sağlamıştır. ABD’de, Massachusetts eyaletinde 1878’de yürürlüğe giren kanun ile denetimli serbestlik sistemi yasal bir temele oturmuştur. Bunu 1897’de Missouri, 1899’da Rhode Island, 1900’de New Jersey ve Vermont eyaletleri izlemiş ve 1925’te federal mahkemelerde denetimli serbestlik kararı verilebilmesini mümkün kılan kanun yürürlüğe girmiştir⁴⁹.

2.3.3. Türkiye’de Denetimli Serbestlik

Denetimli serbestlik (probation), ceza mahkemelerinde görülen bir hizmet olup, suçluluğu saptanan sanık hakkında psiko-sosyal bir anket yapılmasını ve bu sistemden yararlandırıldığında hükümlünün toplumda denetimi ile tabi olacağı hürriyet rejiminin

koşullarını belirlemektedir. Suçluların toplumda gözetimi sosyal yardım yöntemlerinin uygulanmasını, suçlunun sorunlarının uygun bir şekilde çözümlenmesine engel olan zorlukların giderilmesini, şahsın çevresine uyumunu sağlamayı ve suçluyu, sosyal ve hukuksal sorunlarını yerine getirmeye yöneltmeyi kapsamaktadır⁵².

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununun 27 nci maddesine dayanılarak hazırlanmış olan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin amacı; Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulunun, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının, denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının teşkilat, görev ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir. Bu yönetmelik maddeleri incelendiği zaman Türkiye’de denetimli serbestlik ve yardım sisteminin temel ilkelerinin şunlar olduğu anlaşılmaktadır;

- İnsan Onuruna Saygı ve Dürüstlük
- Gizlilik
- Tarafsızlık
- Çocuğun Yüksek Yararı

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinde göre bu ilkeler;

- a) İnsan onuruna saygı ve dürüstlük: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında görev alanlar; insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket eder; görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamaz (md. 5-a),
- b) Gizlilik: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında görev alanlar; mağdur, şüpheli, sanık, hükümlü ya da bunların ailesi hakkında öğrenmiş olduğu bilgilerin veya düzenlediği raporların gizliliğini korumak zorundadır. Bu bilgiler Kanunun veya bu Yönetmeliğin zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez (md. 5-b),
- c) Tarafsızlık: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında görev alanlar; görevleri ile ilgili belgeleri inceleyebilir; ancak buradan elde ettiği bilgilerle ilgili olarak

soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığına gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak ve davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadır (md. 5-c),

- d) Çocuğun Yüksek Yararı: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında, yetişkin ve çocuklar hakkında yürütülecek işlemler ayrı ayrı yapılır ve çocukların yüksek yararının korunmasına özen gösterilir (md. 6),

şeklinde açıklanmıştır.

Yine Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği incelendiğinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Sisteminin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkün olacaktır⁴⁹;

- Ulusal bir sistemdir
- Merkeziyetçi bir yapıya sahiptir
- Hem suçluya, hem mağdura hizmet vermektedir
- Karma bir personel rejimi mevcuttur
- Resmi bir kuruluştur
- Ceza ve Tedbirlerin süresi bellidir.

2.3.4. Denetimli Serbestlik Sisteminin Amacı ve Yararları

Denetimli Serbestlik Sisteminin amaçları şu şekilde belirlenebilir⁴⁹;

Sınırları yasal bir çerçeveye belirlenmiş olan belirli kategorilerdeki suçlar için uygulanan sistemle, adli makamların kararları doğrultusunda suç işleyen kimsenin denetimini yürütmek,

Denetim altındaki hükümlüye gerekli sosyal ve psikolojik desteklerin sunulmasıyla rehabilite olmasını sağlamak, bu yolla topluma yeniden uyum sağlamasını kolaylaştırmak,

Mağdurun uğradığı zarar telafi edilerek mağduru korumak,

Sanığın yeniden suç işleme riskini azaltarak toplumu korumak,

Toplumun suçluya bakışının değişmesini sağlamak.

Denetimli serbestlik ve yardım, suçlunun ıslah sürecini hızlandırıcı ve topluma uyum sürecini kolaylaştırıcı bir sistemdir. Cezanın toplum içinde çekildiği sürece

gerektiğinde psikolojik destek ile birlikte kişiyi suça iten sebeplerin önüne geçmek amacıyla bir takım yükümlülükler yüklendiği gibi, tahliye sonrasında topluma uyum sağlamasını kolaylaştırıcı yardım da söz konusu olmaktadır⁵⁵.

Amaçları bu şekilde belirlenen Denetimli Serbestlik Sisteminin yararları da aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

Denetimli Serbestlik Sisteminin, adalet sistemlerine sağladığı en önemli yararın, cezaevine girmeyen suçlunun sosyal çevresinden, toplumsal hayattan kopmaması olduğunu söylemek mümkündür. Böylece ailesinin, arkadaşlarının, toplumun zihninde sabıkalı olarak damgalanmayan suçlunun toplumda pozitif ilişkiler içinde yer alması daha kolay kontrol edilmesini sağlar. Ayrıca sosyal bağların devamını sağlayan denetimli serbestlik rejimi, bu yönüyle aile parçalanmalarının da önüne geçmektedir. Suçlunun, normal hayat akışını mümkün olduğu kadar bozmadan ıslah edilmesinin söz konusu olduğu denetimli serbestlik rejiminde, suçlu tam gün çalışabilme imkanı bulmaktadır. Böylece kendi ihtiyaçlarını karşılamının yanında ailesinin geçimini sağlayabilmesi mümkün olacaktır⁴⁹.

Denetimli serbestlik sisteminin yararlarını Bayraktar⁵⁶ şöyle özetlemiştir: Denetimli Serbestlik kurumu; suçlunun normal bir sosyal tecrübe geçirmesini sağlamakla beraber, bu serbestliğin faydasızlığı anlaşıldığı takdirde cezaevine gönderilmesi imkânının saklı tutulmasını sağlar; aile ve sosyal çevre ile normal ilişkilerini korumasını mümkün kılar, böylece suçlu kendi kendini yönetme ve idare imkânından tamamıyla yoksun kılınmamış olur. Hapis cezası gibi, suçluyu ekonomik anlamda tam anlamı ile tâbi hâle getirmez; tersine kendi geçimini sağlamakta devam etmesini ve ayrıca cezaevinin kötü etkilerinden korunmasını sağlar.

Denetimli Serbestlik Sisteminin bir başka dikkat çeken faydasının genç suçluların tekrar suç işlemelerinin önüne geçmesi olduğu söylenebilir. Günümüzde hapishaneler suç okulu olarak görülmektedir. Özellikle ilk kez suç işleyen gençler cezaevine girdiklerinde suça daha fazla eğilimli olarak çıkmaktadırlar. Suçlular sosyal çevrelerinden ayrılmadan denetim altında buldukları ve toplum yapısına uymayan hapishane kültüründen etkilenmedikleri için bir suç makinesine dönmelerinin önüne geçilir⁵⁵.

2.3.5. Denetimli Serbestlik Uygulamaları ve Çocuklar

Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde ilgili birimlerce uygulanan; 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu Yönetmeliği'nde yer alan hizmetler aşağıdaki gibidir:

- Savcılık veya mahkemelere raporların yazılması,
- Tutuklu yargı yerine adli kontrol altına alma,
- Bir yıl ve daha az süreli hapis cezası yerine, mahkemelerce karar verilen seçenek yaptırımların infazı,
- Koşullu salıverilmeden sonra meslek ve sanat öğrenme amacıyla zorunlu eğitim,
- Belirli yerlere gidememe, belli etkinlikte bulunamama,
- İlgili ehliyet, ruhsat belgelerinin geri alınması, belli meslek ve sanattan men,
- Kamu hizmetinde ücretsiz çalıştırma,
- Ücretli işte çalıştırma,
- Cezanın ertelenmesi halinde denetimli serbestlik,
- Koşullu salıverilme halinde denetimli serbestlik,
- Cezanın evde infazı, hafta sonu infaz, geceleri infaz,
- Mükerrerler hakkında cezanın infazından sonra doğrudan denetimli serbestlik,
- Uyuşturucu bağımlılığı ile ilgili olarak tedavi ve koruma emri,
- Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması,
- Meslek ve sanatının icrasının yasaklanması veya sürücü belgesinin geri alınması,
- Hükümlüye iş arama izni verilmesi halinde yardım,
- Hükümlüye psikososyal ve ekonomik yardım ve tahliye sonrası iş sağlama
- Mağdura psikososyal ve ekonomik yardım ve koruma,
- Rehberlik⁵⁷.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerinin genel amaç ve politikalar çerçevesinde düzenli ve verimli çalışmasını sağlamak, bu hizmetlere ilişkin uygulamaları belirlemek ve geliştirmek amacı ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire

Başkanlığı kurulmuştur. Çocuk Denetimli Serbestlik Şubesi, Daire Başkanlığı'na bağlı olarak çocuk ve gençlere özel dikkat gösterilmesine ilişkin çalışmaları yürütmektedir. Bu bağlamda suça sürüklenen çocuk şüpheli, sanık veya hükümlünün topluma bütünleşmesini sağlamak adına; çocuğun eğitim kurumuna devam etmesine, belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etme zorunluluğu ile başka yükümlülüklerin yerine getirilmesine karar verildiğinde denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri infazı yerine getirmektedir. Ceza infaz kurumundan salıverilen çocukların, salıverilme sonrası psiko-sosyal sorunlarının çözümü ve öğrenimlerine devam etmeleri bakımından şube müdürlüklerine başvurma hakları mevcuttur. Suçtan zarar gören çocukların da karşılaştıkları sorunların çözümü adına aynı yola başvurmaları mümkündür⁵⁸.

2.3.6. Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Hizmetleri

2.3.6.1. Temel İlkeler

Çocuk Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazına Dair Ulusal Standartlar, Avrupa Konseyi Kuralları, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Kuralları, Havana Kuralları ve Çocuk Koruma Kanunu'ndan yararlanılarak, çocuklar ve gençlere yönelik denetimli serbestlik hizmetlerinin temel ilkeleri belirlenmiştir.

İlkeler dört başlık altında oluşturulmuştur:

- A. Genel İlkeler
- B. Bireysel Sorumluluk (Hesap Verebilirlik)
- C. Kurumsal Sorumluluk
- D. Aile ve ebeveynler⁵⁹

Temel ilkeler aşağıdaki gibidir:

1. Yaptırımlar veya tedbirlere tabi çocuk hükümlülere, çocuk denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında ve insan hakları (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) doğrultusunda saygıyla muamele edilir.

2. Mahkeme tarafından hükmedilen yaptırım veya tedbirler, çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri tarafından, çocuk ulusal standartları doğrultusunda uygulama birliği sağlanarak gecikmeksizin infaz edilir.
3. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, hükmedilen yaptırım veya tedbirlerin, çocuk hükümlüyü aşağılamaması veya küçük düşürmemesi gerektiğine inanır.
4. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, herhangi bir ayrımcılığa yer verilmeden uygulanır (Ayrımcılık yapmama ilkesi).
5. Çocuk denetimli serbestlik hizmetleri, çocuk hükümlülerin yaşını, fiziksel ve zihinsel sağlığını, kişisel durumlarını gerektiğinde psikologlar, psikiyatristler veya mahkemede görevli uzmanlar ile denetimli serbestlik görevlileri tarafından hazırlanmış raporları dikkate alarak hüküm öncesinde ve sonrasında müdahale yapılabilecek en erken noktada çocuklar için en yüksek yararı oluşturacak şekilde hareket eder (Bireyselleştirme ilkesi).
6. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri için mahkemenin hükmettiği kararın, çocuk hükümlü tarafından işlenen suçun ciddiyetiyle orantılı olması önemlidir (Orantılı olma ilkesi). Bu kararın uygulanması sırasında yapılan çalışmalar bu ilkeyi yansıtır.
7. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri açısından çocuğun mahremiyet hakkı çok önemlidir ve bu hakka her aşamada tam olarak saygı gösterilir. Çocukların kimlikleri ve kendileriyle veya aileleriyle ilgili gizli bilgiler, kanunda belirtilmeyen kişilere ve kurumlara aktarılamaz.
8. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, çocuğun eğitimini sürdürmesi, davranış ve tutumları ile toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesini destekler.
9. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, pek çok çocuk ve gencin toplumun kural ve sınırlarını sınayarak öğrenmesinin normal bir davranış olduğu ve pek çoğunun büyüdüklerinde bu davranıştan vazgeçtiği bilincini taşır.
10. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, çocuğun gelişimsel ve bireysel özelliklerinin yanı sıra yaşadığı sosyal, kültürel ve ekonomik çevreyi de göz önünde bulundurur.

11. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, çocuk hükümlülerin işledikleri suçlardan gelişimleri doğrultusunda sorumlu tutulmaları gerektiğine inanır. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda, çocuğun yaptığı davranışın sonuçlarını anlaması ve mümkünse neden olduğu zararı doğrudan veya dolaylı olarak tanzim etmesine önem verir.
12. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, yeniden suç işleme olasılığını ortadan kaldırmayı veya en aza indirmeyi amaçlar.
13. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, iyileştirme görevinin yanı sıra çocuğun hükmün gereklerine uyup uymadığını denetler, hükmün gereklerine uymadığı takdirde olası sonuçları konusunda çocuğu ve ailesinin bilgilendirir.
14. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, kararların infazında, çocuğun katılımını ve istekliliğini gözeterek motivasyon artırıcı çalışmalar yürütür. Motivasyon artırılması için motivasyon artırıcı görüşme tekniklerinden, müdahale programlarından ve çocukların yönlendirileceği eğitsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerden yararlanır.
15. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, Cumhuriyet savcılar ve hakimlere sunduğu sosyal araştırma raporlarının hazırlanmasında, risk değerlendirme, toplumu koruma ve çocuk hükümlüleri iyileştirme konularını öncelikle dikkate alır, bu raporların çocukla yüz yüze ve mümkün olan tüm kurum ve kişilerle görüşülerek hazırlanmasına önem verir.
16. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, denetim süresince değerlendirme araçlarını kullanarak hazırladığı raporlarla mahkemeye düzenli bilgi akışı sağlar ve böylelikle çocuğun ihtiyaçları düzenli olarak gözden geçirilir.
17. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri; çocuk hükümlülerin yeniden suç işleme davranışını ve istihdam, danışmanlık, psiko-sosyal destek gibi kişisel ihtiyaçlarını ele alarak salıverilme sonrası için zamanında ve uygun planlamalar yaparak çocuk eğitim evleriyle yakın işbirliği kurulması gerektiğine inanır. Bilgi paylaşımları, ortak istişare toplantıları ve eğitim programları ile çalışmaların etkinliğine dair araştırmalar çocuk eğitim evleri ile yapılan işbirliğinde iletişimin en temel unsurlarıdır.

18. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, çocuk hükümlülerin bireysel gelişimleri açısından çocuk ceza infaz kurumları, çocuk polisi, eğitim kurumları, sağlık kurumları ile ASPB ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere ilgili tüm kurumların katkısına ve işbirliğine önem verir.
19. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, çocuk hükümlülerin davranışlarını ve sosyal ihtiyaçlarını ele alan çeşitli müdahale programları geliştirir ve bunları uygular.
20. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, bu konuda eğitim almış, bilgili ve deneyimli personel tarafından denetlenir.
21. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetleri, çocuk hükümlüler ve aileleri için kanunlara uygun hedefler geliştirmelerine yardımcı olacak sivil toplum kuruluşları veya gönüllülerle işbirliği yapar.
22. Çocuk denetimli serbestlik hizmetleri, ailenin çocuğun hayatında ve gelişiminde önemli bir yeri olduğuna inanır ve çocuğun yeniden suç işlemesinin önlenmesi için aile ile çalışmasının da gerektiği hallerde aileye danışmanlık hizmeti vererek, çocuğun güçlü yönlerini ve becerilerini kullanarak, olumlu davranış değişikliği yaratmaya ilişkin iş birliği yapmanın önemini kabul eder⁵⁹.

2.3.6.2. Çocuklara Yönelik İyileştirme Faaliyetleri

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu Yönetmeliği incelendiğinde, denetimli serbestliğe tabi olan çocuklara çocuğun yüksek yararı doğrultusunda eğitim ve iyileştirme faaliyetleri uygulandığı anlaşılır. Çocuğun topluma kazandırılması, eğitim ve iyileştirilme çalışmalarının yürütülmesine yönelik faaliyetler, yeterli sayıda uzman personel ile müdürlüklerdeki Eğitim ve İyileştirme Bürolarınca yapılır. Çalışmalar psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog ve öğretmenlerden oluşan denetimli serbestlik uzmanları tarafından yürütülür.

Eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanlarının görevleri şunlardır:

- a) Yükümlülere yönelik bireysel görüşmeler ile grup çalışmalarını yürütmek.
- b) Müdahale programlarını uygulamak.

- c) İyileştirme çalışmaları kapsamında özel hayatın gizliliğine dikkat ederek yükümlülerin aile, okul ve iş yerleriyle iş birliği yaparak çalışmalar yürütmek.
- d) Diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinde eğitim ve iyileştirmeye yönelik programlar hazırlamak ve yürütmek.
- e) Kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarının eğitim ve iyileştirmeye yönelik yürüttükleri sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile eğitim programlarını tespit etmek; iyileştirme çalışmaları kapsamında yükümlüleri bu tür programlara yönlendirmek. (md. 17/2)

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu Yönetmeliği'nin 37 inci maddesine göre iyileştirme faaliyetleri;

1. Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, risk ve ihtiyaç değerlendirmesi sonucunda gerek duyulması veya mahkeme tarafından rehberlik çalışmalarına hükmedilmesi halinde, sanık veya hükümlünün riskleri göz önünde bulundurularak, ihtiyaçlarına uygun iyileştirme çalışmaları yapılır. Bu çalışmalar, eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanları tarafından yürütülür (md. 37/1).
2. Yükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasında sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılmasına ve toplumsal katılım sağlanmasına önem verilir (md. 37/2).
3. Toplum içinde denetim ve takibi yapılan sanık veya hükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması; diğer kurumlarla ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde, bireysel görüşme ve grup çalışması yapılması, boş zamanların yapılandırılması, yükümlülerin meslek kursları ve eğitim programlarına katılmalarının sağlanması gibi faaliyetlerle yerine getirilir (md. 37/3).
4. İyileştirme çalışmalarına sanık veya hükümlüleri tanımak amacıyla, bireysel görüşme yapılması ile başlanır. Sanık veya hükümlünün grup çalışmasına hazır hale gelmesi ve gerekli görülmesi halinde iyileştirme çalışmalarına grup çalışması ile devam edilebilir (md. 37/4).

5. Bireysel görüşme, sanık veya hükümlü ile birebir ve uygun fiziki koşullarda, önceden belirlenmiş bir amaç ve plan çerçevesinde yürütülür. Bireysel görüşme sayısı on ikiden, görüşme aralıkları üç haftadan fazla olamaz. Her bir görüşme otuz dakikadan az, kırk beş dakikadan fazla yapılamaz. Bireysel görüşmeyi planlamak ve gerçekleştirmek, eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanının sorumluluğundadır. Bireysel görüşmeler hem süreç hem de oturumlar açısından başlangıç, gelişme ve sonlandırma olmak üzere üç aşamadan oluşacak şekilde planlanır. Bireysel görüşme, denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak yürütülebileceği gibi müdahale programı kapsamında da yapılabilir (md. 37/5).
6. Grup çalışması, uygun fiziki koşullarda, en az dört en fazla on altı kişilik gruplar halinde en fazla on beş gün arayla yapılır. Müdürlüğün grup çalışmalarına uygun fiziki mekâna sahip olmaması halinde, başka kurum ya da kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarına ait uygun mekânlar, grup çalışmaları için kullanılabilir. Grupların oluşturulmasında, sanık ve hükümlülerin yaş gruplarına, benzer sorun alanlarına ve benzer risk düzeyine sahip olmalarına dikkat edilir. Sanık ve hükümlüler, haklarında verilen yükümlülük kararlarının niteliğine bakılmaksızın, rehberlik ve iyileştirme çalışmaları kapsamında aynı grup içerisinde yer alabilirler. Grup çalışması sürecinde sanık veya hükümlülerin durumu periyodik olarak değerlendirilir ve ihtiyaç duyulması halinde iyileştirme çalışmaları bireysel görüşmelerle de desteklenir. Grup çalışması, müdahale programı kapsamında yürütülebileceği gibi denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak da yapılabilir. Yükümlüler, diğer kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kişilerce yürütülen yapılandırılmış grup çalışmalarına da yönlendirilebilir (md. 37/6).
7. Yükümlülerle yapılan bireysel görüşmeler ile grup çalışmaları, görüşme formu ile kayıt altına alınır. Görüşme formuna, yükümlülerle ilgili tüm görüşme içeriği ve yapılan çalışmalar yazılır. Yükümlülere ilişkin bilgiler, özel hayatın gizliliği gerekçesiyle kayıt altına alınmazlık yapılamaz. Görüşmelerin içeriği ve yapılan çalışmalar denetlenebilir ve hesap verilebilir şekilde forma yansıtılır. Görüşmeler sırasında öğrenilen özel hayata ilişkin bilgilerin gizliliğine özen

gösterilir ve bu bilgiler ilgili olmayan kişi veya kurumlarla paylaşılmaz (md. 37/7).

8. Grubun işleyişini bozabilecek özelliğe sahip olan sanık veya hükümlüler grup çalışmasına dâhil edilmezler. Bu sanık veya hükümlülerle bireysel görüşme yürütülür. Sanık veya hükümlünün grup çalışmasına hazır hale gelmesi halinde iyileştirme çalışmaları grup çalışması ile yürütülebilir (md. 37/8).
9. Boş zamanların yapılandırılması; sanık veya hükümlünün, toplumla bütünleşmesini desteklemek, olumlu sosyal davranışlarını, ilgi alanlarını ve becerilerini geliştirerek uyumlu bir birey olmasını sağlamak amacıyla, sanık veya hükümlünün ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere yönlendirilmesidir. Boş zamanların yapılandırılması çalışmaları; diğer kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının programlarına yönlendirme şeklinde yürütülebileceği gibi müdürlük içinde de yapılabilir. Boş zamanların yapılandırılmasında kurumsal eğitimler ve programlar listesinden de yararlanılır (md. 37/9).
10. Yükümlüye yönelik yürütülen eğitim, iyileştirme ve rehberlik çalışmalarının, müdürlük dışında diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının veya gönüllü kişilerin yürütmüş olduğu programlara yönlendirmek suretiyle yapılmasına karar verilmesi halinde, yükümlünün bu programlara katılması bir yükümlülük olarak belirlenebilir (md. 37/10).
11. İyileştirme faaliyetlerinin tamamlanmasından sonra on gün içerisinde tüm süreçlerin izlenmesine imkân veren bir belge düzenlenir ve ilgili vaka sorumlusuna iletilir (md. 37/11).

2.3.6.3. Denetimli Serbestliğe Tabi Çocuklar için Müdahale Programları

Denetimli Serbestlikten faydalanan çocuk ve genç yükümlülerle çalışmada denetimli serbestlik uzmanlarınca, suça karışmış çocuk ve genç yükümlülerin risk değerlendirmesi akabinde yeniden suç işleme olasılıkları göz önüne alınarak hafif, orta ve yüksek risk grubuna ayrıldığı görülmektedir.

Çocuk ve gençlerin risk ve ihtiyaç değerlendirmeleri doğrultusunda iyileştirme faaliyeti olarak uygulanabilecek müdahale programları aşağıdaki gibidir;

Çocuklar İçin Temel Yaklaşım Müdahale Programı; Bu müdahale programının uygulama bölümü, suç davranışına müdahale edilmesine yönelik çok çeşitli alanları içermektedir. Kişisel ve ailevi unsurlar ile eğitim, iş ve boş zamanın etkili kullanılarak, sosyal açıdan istendik faaliyetlere dahil olma gibi alanları içeren uygulama bölümü, bu alanlardaki müdahale çalışmalarını oluşturmaktadır.

Suçta karışan çocukların yeniden suç işleme risklerine göre temel olarak hafif, orta ve yüksek risk grubuna ayrıldığı düşünülürse, bu program bazı orta ve özellikle düşük risk grubundaki çocukların ihtiyaçlarına yöneliktir⁶⁰.

Çocuklar İçin Alkol ve Madde Müdahale Programı; Türk Ceza Kanununun 191 inci maddesi gereğince haklarında Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri verilen çocuklar ve herhangi bir başka denetimli serbestlik kararı verilen ve psiko-sosyal yardım talebinde bulunan çocuklara yöneliktir. 21 yaşın altındaki çocuk ve gençlere, istekli olma koşulu ile uygulanır⁶¹.

Alkol ve/veya madde kullanımı olan çocukların bu problemlerin çözümü ile yaşam kalitelerinin artırılması sayesinde suç işleme olasılıklarının azaltılması ve ileride topluma ve kendilerine zarar verme risklerinin en aza indirilmesi hedeflenmektedir⁶¹.

Çocuklar İçin Genel Suçlu Davranışı Müdahale Programı (Dur, Düşün ve Değiş Programı); Bu program çocuklara yönelik grupla veya bireysel olarak uygulanabilecek 21 oturumdan oluşan bir genel suçlu davranışı programıdır. Program suç davranışına sebep olan çeşitli bilişsel eksikleri ele alır. Belirli suç kalıplarına yönelik kavramları içerdiğinden programa katılacak hükümlülerin doğru seçilmesi önemlidir.

Kanunen 18 yaş ve altı kişiler çocuk olarak kabul edilmekle birlikte adli sürecin uzun sürmesi ve müdürlük ve şubelere karar geldiğinde kişilerin 18 yaşın üzerinde olduğu durumlar olabildiğinden programın yaş aralığı 16-30 yaş olarak belirlenmiş; bu grup ise 16-21, 22-30 şeklinde iki grup olarak sınıflandırılmıştır. Tekrar suç işleme riskleri yüksek olan, orta risk grubundaki hükümlüler için tasarlanmıştır⁶².

Katılımcıların sorun çözme becerilerinde zayıflık, bu doğrultuda sonuca yönelik düşünme eksikliği ve dürtüsellik; duyguların kontrol edilememesi, öfke kontrolü ile duygusal farkındalıkta eksiklik; planlama becerisinin olmaması değişmek amacıyla hedef belirleme yetersizliği ve motivasyonda eksiklik; kişiler arası becerilerde zayıflık; olumsuz tutumlar ve mağdur açısından bakamama gibi sorun alanlarının en az üç tanesine sahip olması beklenir. Programa Türkçe konuşamayan, mental retardasyonu

olan, öğrenme zorluğu yaşayan, akut akıl sağlığı olan, cinsel suç işlemiş olan, madde kötüye kullanım sorunu olan, tekrar suç işleme ihtimali düşük olan düşük risk grubundan hükümlüler ve grup dinamiğini bozması muhtemel, suçunu kesinlikle inkar eden ve değişme konusunda isteksiz ve motivasyonsuz olan hükümlülerin katılması uygun değildir⁶².

Çocuklar İçin Saldırganlığı Önleme Müdahale Programı; Program temelde saldırganlığın öğrenilen bir davranış olduğu görüşünü benimser; gözlem, taklit, doğrudan tecrübe etme ve prova etme yoluyla öğrenildiğini varsayar. Bu doğrultuda bilişsel davranışçı kuramdan faydalanarak çok modelli bir yaklaşımla sorun alanlarını ele alır ve birbiriyle bağlantılı üç koldan oluşan “Saldırganlık Kontrolü Eğitimi” verir. Bu modelin üç ana unsuru bilişsel kazanım (davranışsal unsur), öfke kontrolü eğitimi (duyuşsal unsur) ve ahlaki muhakeme eğitimi (bilişsel unsur)dir. Genel olarak bu program, yıkıcı sosyal eylemler yerine yapıcı beceriler kazandırmayı, öfkeyi tanıyarak öfke yönetimi sağlamayı ve ahlaki muhakeme becerilerini geliştirerek sosyal bakış açılarını genişletmeyi amaçlamaktadır⁶³.

Genel olarak özetleyecek olursak; çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarında çocuğun yüksek yararının göz önünde bulundurulduğu, aile ve eğitime devam ediyorsa okul ile, kurum gözetiminde kalıyor ise kurum ile iş birliği yapılarak çocuk ve gençler ile iyileştirme faaliyetleri yapıldığı, gerekli durumlarda diğer kurumlarla iş birliği halinde çalışılarak çocuk veya gencin sosyal faaliyetlere yönlendirilebileceği anlaşılmaktadır. Her bir çocuğun iyileştirme faaliyetlerinden sorumlu denetim uzmanının ise çocukla çalışmada görüşme aralığı üç haftadan fazla olmayacak şekilde en fazla on iki, en az üç bireysel görüşmeyi önceden belirlenen bir plan ve amaç doğrultusunda gerçekleştirdiği; uygun fiziki koşullarda, en az dört en fazla on altı kişilik gruplar halinde en fazla on beş gün arayla grup çalışmaları yaptığı; gerek bireysel gerek de grup çalışmalarının denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak yürütülebileceği gibi müdahale programları kapsamında da yapılabileceğini söylemek mümkündür.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Adana İlinde Denetimli Serbestliğe Tabi olan çocukların demografik özellikleri ile aile işlevlerini (problem çözme, iletişim, duygusal tepki verme, vb.) incelemek; Demografik özellikleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak; Aile işlevlerinin ve demografik özelliklerin suça sürüklenmeye olan etkisini saptamaktır.

Araştırma bu çerçevede denetimli serbestliğe tabi olan çocukların demografik özellikleri ile aile işlevleri (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler) arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorusuna cevap aramaktadır.

3.2. Araştırmanın Hipotezi

Adana ilinde Denetimli Serbestliğe tabi olan çocukların;

- a. Suça sürüklenmeleri ile demografik özellikleri arasında ilişki vardır.
- b. Suça sürüklenmeleri ile Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçeklerinden elde edilen puan ortalamaları arasında ilişki vardır.
- c. Demografik özellikleri ile ADÖ alt ölçeklerinden elde edilen puan ortalamaları arasında ilişki vardır.

3.3. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma denetimli serbestliğe tabi olan çocukların demografik özellikleri ve aile işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik, tanımlayıcı bir çalışmadır.

Çocuğun suça sürüklenmesi dolayısıyla denetimli serbestliğe tabi olması ile ilişkili olabilecek aile değerlendirme ölçeği ve alt ölçeklerden (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler) elde edilen puanlar bu çalışmada ele alınan bağımlı değişkenlerdir.

Bağımlı değişkeni etkileyen olası bağımsız değişkenler olarak; çocuğun kendine zarar vermesi, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın çalışma durumu, ailede ceza evi geçmişi vb. alınmıştır.

3.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Adana Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde dosyası bulunan çocuklardan oluşmaktadır.

Araştırmanın örnekleme, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce izni verilen Haziran 2014 ile Şubat 2015 tarihleri arasında Adana Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde infazı devam eden 12-18 yaş aralığındaki erkek çocuklardan oluşmuştur.

Örnekleme denetimli serbestlikten faydalanan ve yalnızca çalışmaya katılmayı kabul eden 60 erkek çocuk oluşturmuştur.

3.5. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada Adana ilinde denetimli serbestliğe tabi çocukların aile işlevlerini belirlemek amacıyla, Epstein Baldwin ve Bishop (1983) tarafından geliştirilen “Aile Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca sosyo-demografik nitelikleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırma değişkenleriyle ilgili yapılandırılmış görüşme formunda bir “Bilgi Formu” hazırlanmıştır.

Her çocukla ayrı ayrı bireysel görüşme yapıldı. Çocuklara araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verildi. Araştırmaya katılmak isteyenler çalışmaya dahil edildiler.

Bu görüşmelerde “Bilgi Formu” ve “Aile Değerlendirme Ölçeği”nde oluşan anket formu, araştırmacı tarafından çocuklarla yüz yüze yöntemle dolduruldu.

3.5.1. Bilgi Formu

Örneklem grubunun özelliklerini belirlemek amacıyla bir “Bilgi Formu” araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda, araştırmaya katılan çocukların; yaşı, eğitim ve çalışma durumu, ana-baba eğitim düzeyi ve çalışma durumu, ailenin sosyo ekonomik seviyesi, çocuğun sigara, alkol, madde kullanım geçmişi, ailede ceza evi geçmişi, madde kullanım geçmişi vb maddeler yer almaktadır.

3.5.2. Aile Değerlendirme Ölçeği

Özgün adı “Family Assessment Device” (FAD) olan bu ölçek Epstein ve Bishop (1983) tarafından geliştirilmiş, Bulut (1990) tarafından Türkçeye adapte edilmiştir. ADÖ, daha önce geliştirilmiş olan McMaster Aile İşlevleri Modelinin (McMaster

Model of Family Functioning MMFF) klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir. Bu ölçek; ailenin yapısal ve örgütsel özelliği ile aile üyeleri arasındaki etkileşimi, sağlıklı ve sağlıksız olarak ayırt edebilecek şekilde düzenlenmiştir³⁴. Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Duygusal Katılım, Davranış Kontrolü, Genel İşlevler olmak üzere 7 alt ölçek ve 60 madde içermekte olan bu ölçek aile üyelerinin kendi aileleriyle ilgili algılarını değerlendirmektedir. ADÖ' de bu yedi alt ölçeğin yanı sıra ayrıca toplam puan üzerinden bir değerlendirme yapılmamaktadır.

On iki yaş üzerindeki tüm aile bireyelerine uygulanabilen bu ölçekte puanlar 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişmektedir. 2.00'nin üzerindeki puan ortalamaları aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidiş olduğunu göstermektedir. Her madde aileye ilişkin olumlu ya da olumsuz bir ifadeden oluşur, bazıları sağlıklı, bazıları sağlıksız işlevleri temsil eder ve her biri yedi alt ölçekten bir tanesine aittir.

Özgün formuyla yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.78 olarak bulunmuştur. ADÖ' nün alt testleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları ise Problem Çözme için 0.74; İletişim için 0.75; Roller için 0.72; Duygusal Tepki Verebilme için 0.83; Duygusal Katılım için 0.78; Davranış Kontrolü için 0.72; Genel İşlevler için ise 0.92 olarak bildirilmektedir (Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983).

Orijinal raporda madde sayısı 53 iken, üç alt boyutun (İletişim, Problem Çözme, Roller) geçerliğini artırmak amacıyla, diğer alt boyutlarla korelasyonu bozmayacak şekilde 7 madde daha eklenerek 60 maddeye çıkarılmıştır³⁴. Tablo 1'de ölçeğin hangi maddelerinin hangi alt ölçeği açıklamak için kullanıldığı, işlevlerine göre sağlıklı ve sağlıksızlığı ifade eden maddeler gösterilmiştir.

Tablo 1. ADÖ’de Yer Alan Maddelerin Alt Ölçeklere ve Sağlıklı-Sağlıksız İşlevleri Gösterme Durumuna Göre Dağılımı

	Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgii Gösterme	Davranış Kontrolü	Genel Fonksiyonlar
Sağlıklı işlevleri	2*	3	10	49		20	6
Gösteren Maddeler	12	18	30*	57		32	16
	24	29*	40			55	26
	38	43					36
	50	59					46
	60						56
Sağlıksız işlevleri		14	4	9	5	7	1
Gösteren Maddeler		22*	8*	19	13	17	11
		35*	15	28	25	27	21
		52	23	39	33	44	31
			34		37	47	41
			45		42	48	51
			53		54		
			58*				

(*) ADÖ’ye sonradan eklenen maddeler

ADÖ yedi alt ölçekten oluşmaktadır: Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgii Gösterme, Davranış Kontrolü, aile işlevlerindeki sorun alanlarını tek tek ele almaktadır, genel fonksiyonlar ise ailenin sağlıklı olup olmadığını genel olarak değerlendirmektedir³⁴.

Problem Çözme (Problem Solving): Problem çözme, ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar³⁴.

İletişim (Communication): İletişim, aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişini biçiminde tanımlanmaktadır. Burada ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek istenmektedir. Bu nedenle üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Etkili iletişim, açık ve dolaysız olmalıdır³⁴.

Roller (Roles): Roller, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır. McMaster Aile İşlevleri Modeli ailenin kaynaklarının kullanımı, bakım büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmedeği üzerinde odaklanmaktadır³⁴.

Duygusal Tepki Verebilme (Affective Responsiveness): Aile üyelerinin her türlü uyaranlar karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmektedir. Burada sevgi, mutluluk ve neşe gibi ferahlık ifade eden duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü ve korku gibi baskı yaratan durumlar da bu boyutun içinde yer almaktadır³⁴.

Gereken İlgiyi Gösterme (Affective Involvement): Aile üyelerinin birbirlerine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Az veya çok ilgilenen aileler, bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyorlar demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirlerine fazla bağımlı olduğunun, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir³⁴.

Davranış Kontrolü (Behavior Control): Davranış kontrolü, aile üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Bu alt boyutta psikolojik ve sosyal tehlikeler karşısındaki davranışlar değerlendirilir. Ayrıca kontrolün esnek, katı, serbest ve düzensiz olusu da bu alt boyutta ele alınmaktadır³⁴.

Genel Fonksiyonlar (General Functions): Bu boyut, daha önce bahsedilen altı boyutu da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamaktadır³⁴.

3.5.2.1. Ölçeğin Uygulanması

Aile Değerlendirme Ölçeği 12 yaş üzerindeki tüm aile üyelerine bireysel olarak uygulanır. Ölçeğin başında ayrı bir sayfa halinde soruların nasıl cevaplandırılacağına dair bir yönerge bulunmaktadır. Bu yönergeye göre aile üyesinin son iki ayı dikkate alarak maddeleri okuyup uygun seçenekleri işaretlemesi istenir. Yönerge ve ölçek maddelerini orta eğitim düzeyindeki her birey anlayabilir ve cevaplandırabilir. Ölçeğin cevaplanması ortalama 20 dakika almaktadır³⁴.

3.5.2.2. Ölçeğin Puanlanması ve Değerlendirilmesi

Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde “Aynen Katılıyorum” seçeneği sağlıklı aile işlevini gösterdiği halde, diğerlerinde “Hiç Katılmıyorum” seçeneği sağlıksızlık göstergesi olmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde hesaplamada kolaylık sağlamak amacıyla sağlıksızlık gösteren maddelere verilen puanlar 5’den çıkarılarak her maddede “Aynen Katılıyorum” seçeneğinin en sağlıklı aile işlevini, “Hiç Katılmıyorum” seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini göstermesi sağlanmaktadır. Tüm maddelerde 1 puan sağlıklı cevabı, 4 puan ise sağlıksız cevabı simgelemektedir. Bu şekilde elde edilen puanlar her alt boyut için toplanılarak ortalaması alınır. Her bir boyutta o boyutun içerdiği maddelerin %40’ından fazlası cevapsız bırakılmışsa ortalama puan hesaplanmaz ve o kişi fire olarak kabul edilir. Her kişi için 7 alt ölçek puanı elde edilir. Aile puanları ise bir ailedeki 12 yaşın üzerinde bulunan ve ölçeği cevaplayan aile üyelerinin her alt ölçekten aldıkları puanların ortalaması alınarak bulunur. Ölçek puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişir. 2.00’nin üzerindeki puan ortalamaları aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidişin göstergesidir. 2.00 ayırt edici bir sayı olarak kabul edilmiştir³⁴.

3.5.2.3. Ölçeğin Geçerlik Çalışması

Ölçek Türkçeye Bulut (1990) tarafından uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği, bilinen grupların karşılaştırılması tekniği ile gerçekleştirilmiştir. ADÖ 25 boşanma sürecinde olan, 25 de evliliklerini sürdüren çiftlerden birine uygulanmıştır. Her iki grupta elde edilen puan ortalamaları arasındaki fark, tüm alt boyutlar için ayrı ayrı t testi ile test edilmiştir. Ölçek, 100 psikiyatrik hastanın aile üyelerine (190 kişi) ve psikiyatrik hastası bulunmayan 70 aileye (170 kişi) uygulanmıştır. Ölçeğin boşanma sürecinde olan ve olmayan aileler ile psikiyatrik hastası olan ve olmayan ailelere uygulanması sonucunda, alt ölçeklerin puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olması, ölçeğin grupları birbirinden manidar düzeyde ayırt ettiğini göstermektedir (Bulut, 1990). Ölçeğin uyum geçerliliğini incelemek amacıyla, 25 evli kişiye Evlilik Yasam Ölçeği ve ADÖ birlikte uygulanmıştır. Evlilik Yasam Ölçeği 10 sorudan oluşan ve kişinin evlilikteki doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Bu nedenle, ADÖ’ nün sadece "Genel

Fonksiyonlar" alt ölçeği ile karşılaştırılmış ve sonuçta Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı 0.66 olarak bulunmuştur ($p<0.001$)³⁴.

3.5.2.4. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması

Ölçeğin güvenirlik çalışması, Bulut (1990) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığını saptamak amacıyla, 67 kişinin ADÖ' ye verdikleri cevaplar üzerinden, her bir alt boyut için ayrı ayrı Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin puan değişmezliğini belirlemek amacıyla, üniversite öğrencileri ve çalışanlarından oluşan 51 kişiye ADÖ üç hafta ara ile iki kez uygulanmış, her iki uygulama puanları arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı ve puan değişmezliği $p<0.001$ düzeyinde anlamlı sonuç vermiştir. Bu sonuçlar, ölçeğin güvenirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir³⁴.

3.6. Verilerin Toplanması

Veriler toplanırken araştırmacı örnekleme oluşturan çocuklara araştırmanın amacı, ölçekler ve gönüllülük ilkesi hakkında bilgi vermiş ve uygulamadan önce: "okuduğum her cümleyi dikkatlice dinledikten sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar verin. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz" yönergesini vermiştir. Veriler denetimli serbestliğe tabi çocuklardan Haziran 2014 ile Şubat 2015 tarihleri arasında toplanmıştır. Bilgi formu ve ölçek uygulaması yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

3.7. Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS (versiyon 20.0 for Windows) istatistik programı ile yapıldı. Sürekli değişkenlerin normal dağılımı Shapiro-Wilks testi ile incelendi; normal dağılım gözlenmediğinden bu değişkenlerin analizinde parametrik olmayan Man Whitney U testi kullanıldı. Kategorik değişkenlerin analizinde Çapraz tablolar ve Ki-kare testi kullanıldı. Tüm analizlerde istatistiksel önem düzeyi 0.05 alındı.

4.BULGULAR

Bu çalışmaya Adana ilinde Denetimli Serbestliğe tabi 60 erkek çocuk katılmıştır. Katılımcılar 14-18 yaşında ve yaş ortalamaları 16,8 yıl idi. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, 2'sinin (%3,3) okur yazar olmadığı, 55'inin (%91,7) ortaokul mezunu olduğu, 3'ünün (%5) ise lise mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların %18,3'ü (n=11) eğitime devam ettiğini, %81,7'ü (n=49) ise eğitimine devam etmediğini bildirmiştir.

Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği problem çözme ve genel fonksiyonlar alt ölçek puanları sağlıklı gidişat ile (sırasıyla: n=35, %58,3; n=38, 63,3); roller, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme puanları ise sağlıksız gidişat ile uyumluydu (sırasıyla: n= 38, %63,3; n=37, %31,7; n=49, %81,7). Toplam grupta ortalama ADÖ puanları 2'nin altında ve üstünde olan gruplara göre olguların dağılımı ve toplam ve alt ölçek puanlarının ortalama Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: ADÖ ile ilgili tanımlayıcı veriler

	Ortalama Puan < 2		Ortalama Puan >2		Toplam Grup	
	n	%	n	%	Ortalama	SS*
Problem Çözme	35	58,3	25	41,7	2,0	0,5
İletişim	30	50,0	30	50,0	2,1	0,5
Roller	22	36,7	38	63,3	2,2	0,4
Duygusal Tepki Verme	23	37,7	37	61,7	2,1	0,6
Gerekten İlgiyi Gösterme	11	18,3	49	81,7	2,6	0,5
Davranış Kontrolü	29	48,3	31	51,7	2,0	0,3
Genel Fonksiyonlar	38	63,3	22	36,7	1,8	0,5

*Standart Sapma, ADÖ: Aile Değerlendirme Ölçeği

İstatistiksel anlamlılık içermese de düzenli bir işi olanlar arasında alkol ve esrar kullanma oranlarının çalışmayanlara kıyasla belirgin olarak düşük olduğu görüldü. Aynı zamanda, çalışma durumu bakımından eğitime devam ve anne eğitimi de istatistiksel olarak anlamlıydı. Çalışma durumu ile ilgili analizlerin ayrıntılarına Tablo 3'de yer verilmiştir.

Tablo 3: Çalışma Durumu ile ilgili Analizler

	Çalışan	Çalışmayan	p
	n (%)	n (%)	
Eğitimsiz Anne	17 (53,1)	6 (22,2)	0,015
Eğitimini Sürdüren	3 (9,1)	8 (29,6)	0,041
Esrar Kullanan	29(87,9)	27(100)	0,061
Alkol Kullanan	25(75,8)	25(92,6)	0,082

Eğitimine devam ediyor olmak ile esrar ve sigara kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış olmasına karşın bunları kullanmaya başlama yaşı ile anlamlı bir ilişki belirlenmişti. Eğitimini sürdürenler arasında esrar veya sigaraya 15 yaşından önce başlayanların oranı anlamlı biçimde düşüktü.

Eğitimini sürdürenler arasında arkadaş ortamında madde kullanımı öyküsü bildirenlerin oranı eğitimini sürdürmeyenlere kıyasla anlamlı biçimde düşüktü.

Eğitimini sürdürenler arasında kendini yaralama davranışına rastlanmazken eğitimi bırakmış olanların %28,9'u kendini yaralama davranışı bildirdi. Eğitime devam durumu ile ilgili analizlere Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: Eğitime devam durumu ile ilgili analizler

	Eğitime Devam Durumu		p
	Var	Yok	
	n (%)	n (%)	
Eğitimsiz Anne	-	23 (47,9)	0,003
Sigara Kullanma	9 (81,8)	46 (93,9)	0,191
Esrar Kullanma	11 (100)	45 (91,8)	0,327
Sigaraya Başlama Yaşı < 15	4 (44,4)	35 (77,8)	0,042
Esrara Başlama Yaşı < 15 Yaş	2 (18,2)	24 (53,3)	0,036
Kendini Yaralama Davranışı	-	13 (28,9)	0,042
Arkadaş Ortamında Madde Kullanımı	6 (54,5)	42 (85,7)	0,020

Anne ve babanın okur-yazar olmaması ile alkol kullanma oranlarında anlamlı bir değişikliğe yol açmazken, ebeveynleri okur yazar olmayanlara kıyasla hem annesi hem

de babası okur yazar olanlar arasında alkole 15 yaşından önce başlayanların oranları anlamlı biçimde yüksek bulundu.

Anne ve babanın okur-yazar olmayan katılımcılardan hiç birinde ana-babanın boşanmış olması, parçalanmış aileden gelme öykülerine rastlanmadı. Anne ve babanın eğitim durumu ile ilgili analizlere Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5: Anne ve Babanın Eğitim Durumu ile İlgili Analizler

	Annenin Eğitimi		p	Baba Eğitimi		p
	Var n (%)	Yok n (%)		Var n (%)	Yok n (%)	
Düzenli İş Sahibi	17(79,9)	15(41,7)	0,015	6 (75,0)	22(48,9)	0,173
Ailede Boşanma	-	6 (18,2)	0,030	-	6 (18,2)	0,030
Alkol Kullanımı	17(73,9)	32(88,9)	0,135	6 (75,0)	37(82,2)	0,630
Alkole Başlama Yaşı < 15	6 (35,3)	21(65,6)	0,042	-	22(59,5)	0,007
Ailede MK	6 (26,1)	2 (5,6)	0,025	1 (12,5)	6 (13,3)	0,949
Arkadaş Ortamında MK	21(91,3)	26(72,2)	0,076	7 (87,5)	36(80,0)	0,617
Cezaevi Öyküsü	4 (17,4)	1 (2,8)	0,049	-	5 (11,1)	0,322

MK: Madde Kullanımı,

Babanın düzenli bir işi olan grupta olmayanlara kıyasla kendini yaralama davranışının oranlarında anlamlı bir azalma görülürken (sırasıyla: n:5, %14,7; n:7, %46,7; p= 0,016), annenin çalışıyor olması ile hiçbir demografik değişken arasında anlamlı ilişki bulunamadı. Annenin düzenli bir işi olmayan grupta gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğinden 2 puanın üstünde alanların oranı anlamlı biçimde yüksek belirlendi (annenin düzenli işi; yok, n=42, %87,5; var, n=6, %12,5; p=0,0036).

15 yaşından önce esrara başlayan çocukların %39,1’ine karşın, 15 yaşından sonra başlayanların %13,3’ünde kendini yaralama davranışı öyküsüne rastlandı (p=0,031). Esrara başlama yaşı ile ilgili analizlerin ayrıntılarına Tablo 6’te yer verilmiştir.

Tablo 6: Esrara Başlama Yaşı ile İlgili Analizler

	Esrar Kullanmaya Başlama Yaşı		p
	< 15 n (%)	> 15 n (%)	
Arkadaş Ortamında Madde Kullanımı	24 (92,3)	22 (73,3)	0,064
Kendini Yaralama Davranışı	9 (39,1)	4 (13,3)	0,031

Sigara kullanımı ile esrar kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görüldü; esrar kullananların %96,4 ü aynı zamanda sigara da kullanıyordu (n=53, p= 0,002).

Sigaraya başlama yaşı 15 yaşından küçük olanlar arasında arkadaş ortamında madde kullanımı öyküsü bildirenlerin oranı anlamlı biçimde daha yüksek bulundu (15 yaş altı; n: 36, %92,3, 15 yaş üstü; n:8, %53,3; p = 0,001).

Alkole başlama yaşı 15 yaşın üstünde olan grupta hem annesi hem de babası okur yazar olmayanların oranı anlamlı biçimde daha yüksekti. Alkole başlama yaşı ve anne-baba eğitimi ile ilgili verilerin analizleri Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7: Alkole başlama yaşı ve anne-baba eğitimi ile ilgili verilerin analizleri

	Alkole Başlama Yaşı		p
	< 15 n (%)	> 15 n (%)	
Eğitimsiz Anne	12 (22,2)	11 (50,0)	0,042
Eğitimsiz Baba	-	6 (28,6)	0,007

Hap kullanan katılımcılar arasında düşük sosyoekonomik düzeyden gelenlerin, alkol kullandığını bildirenlerin ve ADÖ’nün iletişim ve duygusal tepki verebilme alt ölçek puanları 2’nin üstünde olanların oranı anlamlı biçimde yüksekti. Hap kullanımıyla ilgili analizlerin ayrıntılarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: Hap kullanımı ile ilgili analizler

	Hap Kullanımı		p
	Var	Yok	
	n (%)	n (%)	
Sosyoekonomik Düzey	4 (21,1)	2 (5,0)	0,029
Alkol Kullanımı	19 (100)	31 (75,6)	0,018
Arkadaş Ortamında Madde Kullanımı	18 (94,7)	30 (73,2)	0,052
Kendini Yaralama Davranışı	7 (41,2)	6 (15,4)	0,036
İletişim Puanı > 2	13 (68,4)	17 (41,5)	0,052
Duygusal Tepki Verebilme Puanı > 2	16 (84,2)	21 (51,2)	0,014
Ortalama Puanlar (Ort±SS)			
İletişim	2.2±0.4	2.0±0.5	0,044
Duygusal Tepki Verebilme	2.4±0.5	2.0±0.6	0,006

Arkadaş çevresinde madde kötüye kullanım öyküsü bildiren grupta ADÖ'nün duygusal tepki verebilme, roller ve genel fonksiyonlar alt ölçeklerinden 2 puanın üstünde alanların oranı bu öyküye sahip olmayanlardan anlamlı düzeyde yüksekti. Bu analizlerin ayrıntılarına Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9: Arkadaş çevresinde madde kullanımı öyküsü ile ilgili analizler

	Arkadaş Ortamında Madde Kullanımı		p
	Var	Yok	
	n (%)	n (%)	
Roller Puanı > 2	34 (70,8)	4 (33,3)	0,016
Duygusal Tepki Verebilme Puanı > 2	35 (72,9)	2 (16,7)	0,0001
Genel Fonksiyonlar Puanı > 2	21 (43,8)	1 (8,3)	0,023
Ortalama Puanlar (Ort±SS)			
Roller	2.3±0.3	1.9±0.3	0,003
Duygusal Tepki Verebilme	2.2±0.6	1.6±0.4	0,001
Gereken İlgiyi Gösterebilme	2.6±0.5	2.3±0.4	0,032
Genel Fonksiyonlar	1.9±0.6	1.5±0.3	0,021

Cezaevi öyküsü olan katılımcılar arasında ailede madde kötüye kullanımı ve ailede cezaevi öyküleri, ayrıca katılımcıda denetimli serbestlik öyküsü bildirenler anlamlı biçimde yüksekti. Cezaevi öyküsü ile ilgili analizler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Cezaevi öyküsü ile ilgili analizler

	Cezaevi Öyküsü		p
	Var	Yok	
	n (%)	n (%)	
Ailede Madde Kullanımı Öyküsü	3 (60,0)	5 (9,1)	0,001
Ailede Cezaevi Öyküsü	5 (100)	16(296)	0,002
Denetimli Serbestlik Öyküsü	3 (60,0)	2 (3,6)	0,000
Eğitimsiz Anne	4 (80,0)	19 (35,2)	0,049

Kendini yaralama davranışı bildiren katılımcılar arasında duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü alt ölçeklerinden sağlıksız gidişatı işaret eden 2’nin üstünde puan alanlar anlamlı biçimde düşüktü. Kendini yaralama davranışının alt ölçeklerle etkileşimi Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Kendini yaralama davranışı ile ilgili analizler

	Kendini yaralama davranışı		p
	Var	Yok	
	n (%)	n (%)	
Duygusal Tepki Verebilme Puanı > 2	12 (92,3)	23 (53,5)	0,011
Davranış Kontrolü Puanı > 2	11 (84,6)	17 (39,5)	0,004
Ortalama Puanlar (Ort±SS)			
Roller	2.5±0.3	2.1±0.4	0.004
Duygusal Tepki Verebilme	2.6±0.7	2.0±0.5	0.010
Davranış Kontrolü	2.2±0.2	1.9±0.3	0.003

Evden kaçma öyküsü bildirenler arasında duygusal tepki verebilme puanları 2'nin üstünde olanlar anlamlı biçimde yüksek oranlara sahipti (evden kaçma öyküsü; var, n=17, % 81,0, yok, n=20, %51,3, p=0,024). Ailede madde kötüye kullanımı öyküsü olan grupta ise roller alt ölçeğinden 2'nin üstünde alanların oranı anlamlı biçimde yüksekti (ailede madde kötüye kullanım öyküsü; var, n= 8, %100,0, yok, n= 30, %57,7 p= 0,021). Bununla uyumlu biçimde roller alt ölçeğinin ortalama puanları ailede madde kullanımı öyküsü bildiren grupta bildirmeyen gruptan anlamlı biçim daha yüksekti (sırasıyla: 2.6±0.4, 2.1±0.3, p=0.016).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma Adana ilinde denetimli serbestliğe tabi olan çocuk ve gençlerin demografik özelliklerini; aile işlevlerini; demografik özellikler ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, 12-18 yaş arası 60 erkek çocuk ve gençler ile yürütülmüştür. Çalışmanın yürütüldüğü tarih aralığında, çalışmaya katılmayı kabul eden kız çocuk sayısı yeterli görülmediğinden, çalışma sadece erkek katılımcılarla yürütülmüştür. Yaş aralığı ergenlik dönemini referans alarak belirlenmiş olup; katılımcıların en az 14 yaşında olduğu, çalışmada 14 yaş altında katılımcı bulunmadığı görülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce denetimli serbestliğe tabi 120 suça sürüklenen çocuğa ulaşılması hedeflenmiş; katılımcıların gönüllü olması ve 18 yaşından büyük olmaması beklenmiştir. Ancak çalışma boyunca, suç tarihinde 18 yaşından küçük olması sebebiyle suça sürüklenen çocuk olarak değerlendirilen; adli sürecin uzun sürmesi sebebiyle, denetimli serbestlik müdürlük ve şubelerine karar geldiğinde 18 yaşın üzerinde olan vakalara sıklıkla rastlanmıştır. Çalışmaya dahil olma ölçütlerini karşılamayan olgular dışlandıktan sonra, çalışma kalan 60 katılımcı ile yürütülmüştür.

Katılımcılara ait demografik bilgiler çalışmacılar tarafından hazırlanan bilgi formu ile elde edilmiştir. Aile işlevlerini değerlendirmek amacıyla kullanılan ADÖ on iki yaşından büyük olmak kaydıyla tüm aile bireylerine uygulanabilen bir ölçektir. Çalışmamızda ölçek denetimli serbestliğe tabi suça sürüklenen aile bireyine uygulanmış; bu şekilde aile işlevlerini suça sürüklenen çocuğun veya gencin algısıyla değerlendirebilmek amaçlanmıştır.

Bu çalışmada düzenli bir işi olan katılımcılar arasında alkol ve esrar kullanma oranları, istatistiksel olarak anlamlılık içermese de, çalışmayanlara kıyasla belirgin olarak düşük bulunmuştur. Çalışma hayatının beraberinde getireceği düzen ve disiplin gereksinimi yaşamda hedefler edinmek ve motivasyon için avantaj sağlayabilir. Bunlar gibi pek çok nedenle çalışan gençler arasında alkol madde kullanımının daha düşük olması şaşırtıcı değildir. Ancak çalışma hayatı ve ortamının özellikleri çocuk üzerinde bir denetim mekanizması olsa da, çalışıyor olmak çocuk için bir risk faktörüdür.

Çalışan katılımcıların oranı annesi okur yazar olmayanlar arasında anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur. Çalışan katılımcıların geldikleri ailelerde eğitim seviyesinin düşük olması, çocuğun çalışma nedenlerine ilişkin sosyal faktörlerden biri

olarak kabul edilmektedir⁶⁴. 4857 sayılı iş kanununa göre on beş yaş altındakiler “çocuk”; on beş yaşından büyük ve on sekizini tamamlamamış olanlar ise “genç işçi”dir. Genel olarak ise hayatını kazanmak veya aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla çalışma hayatında yer alan 18 yaşın altındaki bireyler “çalışan çocuk” yada “çocuk işçi” olarak ifade edilmektedir⁶⁵. Çalışmaya katılanların yaş ortalamalarının 16,80 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, denetimli serbestlikle ilgili bu örneklem açısından küçük sayılacak yaşlarda iş hayatına atılanların önemli bir orana sahip olduğu söylenebilir. Her ne kadar yukarıdaki bölümde çalışıyor olmak madde kullanımı açısından olumlu bir etmen gibi görünse de, anne eğitiminin düşmesi ile ilgili bulgu, ailelerin sosyoekonomik düzeyi ve belki de çalışmanın zorunluluk olduğu ortamları ve beraberinde getireceği diğer pek çok güçlüğü akla getirmektedir. Küçük yaşta çalışmaya başlamak ve iş hayatına atılmaya zorlayan yaşam koşullarının bir çok risk faktörünü içinde barındırabileceği unutulmamalıdır.

Çalışmada eğitime devam ediyor olmanın esrar ve sigara kullanımı üzerine anlamlı bir ilişki bulunmamış olmasına karşın, eğitimi sürdürenler arasında esrar veya sigaraya 15 yaşından önce başlayanların oranının anlamlı biçimde düşük olduğu saptanmıştır. Sigara ve esrar bağımlılık yapıcı maddeler arasındadır⁶⁶. Araştırmalarda madde bağımlılığından koruyucu etkenler arasında okulda başarılı olma; okul, kulüpler gibi kurumlarla güçlü bağ kurma yer alırken, okul başarısındaki düşüş risk faktörü olarak ele alınmıştır⁶⁷. Bununla birlikte, eğitimi yarıda bırakma veya devam etmemenin esrar ve sigara kullanımının dolaylı bir sonucu olması da muhtemeldir. Diğer bir olasılık ise bu maddeleri kullanmaya erken yaşta başlamış olmalarının ve okulu bırakmalarının altında ortak bir nedenin yatıyor olmasıdır. Ailesel etmenler, ruhsal bozukluklar gibi bireysel etmenler, aile dışında yaşam ortamı ve sosyal ilişkiler ağı gibi burada sayılamayacak daha pek çok etmen veya bunların birlikteliği olguların eğitimin aksamasından, madde kullanımına ve suça sürüklenmeye uzanan yolu hazırlamış olabilir. Ancak çalışmada katılımcıların eğitimi bırakma sebeplerine ilişkin herhangi bir bilgi edilmediği için, çalışmamızdan elde edilen verilere dayanarak bu konuda neden sonuç ilişkilerinin ortaya konulamayacağı da bir gerçektir.

Çalışmada hap kavramı ile ağız yoluyla alınan, tablet şeklinde üretilmiş, bağımlılık yapan her türlü uyuşturucu madde kastedilmektedir. Rohypnol, Akineton, Rivotril; kullanıcıların ifadesiyle “roç”, sarı bomba, sarı şeker, leblebi, mavi dünya,

pembe rüya Adana bölgesinde daha çok sosyokültürel düzeyi düşük olan gruplar tarafından ve hapishanelerde yaygın olarak kullanıldığı bilinen haplardır⁶⁸. Kapsamın geniş tutulması katılımcıların akıllarına genel olarak ecstasy gelse de maddenin içeriğini bilmemeleri, ne kullandıklarından emin olamadıklarını beyan etmelerinden kaynaklanmıştır.

Çalışmada arkadaşları arasında madde kullanımı öyküsü olan grupta eğitimi sürdürenlerin oranı anlamlı biçimde düşük bulunmakla birlikte 15 yaşından önce esrar kullanmaya başlayan katılımcıların %92,3'üne karşın; 15 yaşından önce sigara kullananların %92,3'ü arkadaş çevresinde madde kullananların olduğunu bildirmiştir. Arkadaş çevresinde madde kullanımı öyküsü ve hap kullanımı arasında anlamlılığı sınırlı da olsa belirgin bir ilişki gözlenmiştir. Madde kullanımı için belirlenen en önemli risk faktörlerinden birisi ergenin madde kullanan arkadaşı olmasıdır^{70,71,72,73,74}. Eğitime devam ediyor olmayı madde bağımlılığında koruyucu bir faktör olarak ele aldığımızda, eğitimi sürdüren gençlerin çoğunlukla daha az risk teşkil eden akran grubu ile karşılaştığını söylemek mümkündür. Ögel ve Aksoy'un (2004) İstanbul, Ankara, Elazığ ve İzmir'de tutukevi ve ıslahevinde bulunan 18 yaş ve altı 270 ergenle yaptığı çalışmada, tütün, alkol ve esrar kullanımının sıklıkla suça yönelmeden önce başladığı saptanmıştır⁷⁵. Ülkemizde yapılan çalışmalarda da madde kullanımı ile suça yönelme arasındaki ilişkinin ortaya konduğu görülmektedir. İstanbul'da suç prevalansı yüz bin kişide 186.73 iken, 2180 madde bağımlısı arasında 1878 kişi hayatlarının bir döneminde en az bir suç işlediği belirtmiştir.⁷⁶ Bu doğrultuda, çalışmamızdan elde edilen bilgiler madde kullanan akran grubunun aynı zamanda suça sürüklenme konusunda risk faktörü olduğu fikrini desteklemektedir.

Eğitimi sürdüren katılımcılar arasında kendini yaralama davranışına rastlanmazken eğitimi bırakmış olan katılımcıların %28,9'u kendini yaralama davranışı bildirmiştir. Kendine zarar verme davranışı tekrarlayıcı, kişinin bilinçli ölüm isteği olmadan isteyerek ve amaçlı olarak yapılan, doku hasarı ile sonuçlanan, kendi bedenine yönelik girişimdir⁷⁷. Ergen gruplarında kişilerin kendi ciltlerine harf, kelime, sembol kazıma davranışları grupta özdeşleşmek ve kendini kanıtlamak amacıyla yapıldığı ve dürtüsel olmadığı belirtilmektedir⁷⁸. Tekrarlanan kendine zarar verme davranışları içinde kendini kesme davranışının oranı %72'dir⁷⁹. Çalışmada ele alınan kendine zarar verme davranışı, dürtüsel kendine zarar verme sayılan kendini kesme davranışdır ve

bundan bahsederken “kendini yaralama davranışı” ifadesi tercih edilmiştir. Eğitime devam ediyor olmak ergenlerin kendilerine akademik hedefler koymasını, bu doğrultuda motivasyon sağlayıp aile ve sosyal çevrelerinden kabul görmelerini beraberinde getirebilir. Bu olasılık dahilinde eğitime devam eden grubun, ikincil kazanç sağlayacağı kendini kesme davranışına ihtiyaç duymadığı düşünülebilir. Kendini yaralama davranışının çocukta bir psikopatolojinin ürünü olması; kendini kesen çocuktaki aynı psikopatolojinin çocuğun eğitim hayatına da olumsuz etki etmesi beklenir. Dolayısıyla altta yatan bu psikopatoloji kendini kesme davranışının olduğu kadar, çocuğun eğitimini sürdürememesinin olası bir nedendir.

Çalışmada ayrıca kendini yaralama davranışıyla esrar kullanmaya başlama yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Buna göre; daha küçük yaşta esrara başlayan gençlerde kendini yaralama davranışı artmaktadır. On beş yaşından önce esrara başlayan katılımcıların %39,1’i aynı zamanda kendisini yaralama davranışı bildirmiştir. Ayrıca, kendini yaralama davranışı ile hap kullanımı arasında da anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Literatürde bulgularımızla paralellik gösteren çalışmalar olduğu dikkat çekmektedir. Tarlacı ve arkadaşları (1997) kendine zarar veren kişilerin %90’ında madde kullanımı olduğu, çoğunun birden fazla madde kullandığı (%66,7) ve madde kullanımının büyük oranda (%71,1) bağımlılık düzeyinde olduğunu; kendine zarar veren kişilerin, kendine zarar vermeyenlere göre daha küçük yaşlarda madde kullandığını belirtmişlerdir⁸⁰.

Babanın düzenli bir işinin olduğu katılımcılarda olmayanlara kıyasla kendini yaralama davranışında anlamlı bir azalma olduğu görülmüştür. Bu durumun babanın düzenli iş sahibi olmasının ailenin sosyoekonomik seviyesini, yaşam standartlarını ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanlarını olumlu etkileyebileceği; babanın Ogburn (1963)’un bahsettiği yedi aile işlevinden biri olan ekonomik ihtiyaçları karşılama işlevini yerine getirebileceği; bu koşullarda daha olumlu bir ortamda bulunması beklenen çocuğun olumsuz ortam ve davranışlardan uzak durma motivasyonu açısından avantaj olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada ayrıca, babanın düzenli işinin olduğu grupta ailede ceza evine girme öyküsü babasının düzenli işi olmayan gruba kıyasla anlamlı düzeyde azalmayla ilişkiliydi. Türkiye’de siyasal ve ekonomik nedenlerden ötürü hızlı bir göç gerçeği ile karşılaşmakta ve şehirleşme hızla artmaktadır. Bu durum ise, şehirlerin sorunlarına

yeni sorunlar eklemektedir. Bütün bu unsurlar, suç oranlarındaki artışın ülkedeki ekonomik ve sosyal faktörlerle ilişkilendirilmesine neden olmaktadır⁸¹. Bireyleri suça yönelten sosyoekonomik göstergelerden en önemlilerinden biri ise işsizliktir. Herhangi bir nedenle artan işsizliğin suç miktarını arttırdığı ileri sürülmektedir. Diğer bir ifadeyle suç miktarı ile işsizlik arasında pozitif yönlü bir ilişki beklenmektedir⁸². Çalışmamızdan elde edilen bulguların bu bilgilerle uyumlu olduğu düşünülmektedir. Ancak işsizlik, yetersiz gelir gibi ekonomik baskılar araştırmalarda suçlu çocukların evlerinde rastlanan koşullardan biridir⁸³. Elde edilen bulgunun suça sürüklenmede koruyucu bir faktör olması beklenirken, çalışmanın katılımcılarının denetimli serbestliğe tabi suça sürüklenen çocuklardan oluşması çelişkidir. Bu durumu işsizliğin suça sürüklenmede tek faktör olmaması; babanın düzenli bir işinin olmasının eve yeterli gelir sağladığı anlamına gelmeyeceği ile açıklamak mümkündür. Bu soruya daha açık yanıt vermek için aile ve sosyal çevreyle ilgili kapsamlı değişkenleri ve izlem verilerini içeren çalışmalara ihtiyaç vardır.

Çalışmada anne ve babası okur-yazar olmayan katılımcılardan hiç birinde anne ve babanın boşanması, parçalanmış aileden gelme öyküsü bulunmadı. Eğitim seviyesi azaldıkça ailelerin daha geleneksel özellikler göstermeleri beklenen bir durumdur. Yapılan araştırmalar ailenin ölüm, boşanma veya terk nedeniyle parçalandığı durumların çocuğun suça itilme olasılığını güçlendirdiğini göstermektedir^{16,20}. Yavuzer (2001)'in yaptığı çalışmada, üç ilde ele alınan suça yönelmiş olguların %67,2'sinin aile yapısının çekirdek aile, %22'sinin parçalanmış aile ve %10,8'inin ise geniş aile olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada parçalanmış aile yüzdesi diğer ülkelerdeki yüzdelere göre düşük olmakla birlikte Türkiye ortalamasının (%8) üç kat üstünde olması nedeniyle dikkat çekmiştir. Glueck'ler, 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan grup üzerinde yaptıkları karşılaştırmalı çalışmada, suçlu grubun %60'ının, buna karşılık suçlu olmayan grubun %34'ünün parçalanmış aileden geldiğini bulmuşlardır¹². Nye'in çalışma sonuçları parçalanmış aile ve suçluluk arasında düşük bir korelasyon olduğunu göstermiş; buna karşılık, evin psikolojik ortamı, ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliği, annenin çalışması ve ailenin çok sık yer değiştirmesi sapmış davranışta daha etkili bulunmuştur^{16,84}. Shaw ve McKay'in çalışmaları suçlu grubun %42,5'inin, suçlu olmayan grubun ise %36,1'inin parçalanmış ailelerden geldiklerini göstermiştir^{16,85}. Matsueda ve Heimer'in çalışma sonuçlarına göre ise, parçalanmış ailelerden gelmek, problemlili çevrelerde oturmak,

çocuklarda suçluluk eğilimini arttırmaktadır^{16,86}. Çalışmadaki suça sürüklenen katılımcıların ailelerinin %85,0'inde boşanma ya da parçalanma öyküsü bulunmamaktaydı. Ancak tüm sorunlu evliliklerin boşanma ile sonuçlanmayacağı, özellikle toplumumuzda eğitim seviyesi düşük ailelerde evliliğin çatışma ortamında dahi devam ettirildiği düşünülmektedir. Nitekim F. Ivan Nye, çocuğun ebeveynlerinin mutlu olup olmasını fark etmesi ile suçluluk arasında bir ilişki olduğunu iddia etmiştir. Çağdaş araştırmalar uyumsuz, şiddetin var olduğu ailelerde büyüyen çocukların duygusal rahatsızlık ve davranış problemleri sergilediğini göstermiş; bir ebeveynin (annenin) istismarına şahit olmanın suçlulukta istismara uğramaktan daha belirleyici bir gösterge olduğunu bildirmiştir¹⁶.

Çalışmada çocuğun cezaevi geçmişi ile ailede madde kötüye kullanımı ve cezaevi geçmişi, tedavi ve/veya denetimli serbestlik geçmişi ve anne eğitimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ceza evi geçmişi olan çocukların %60'ının ailesinde madde kullanım geçmişi olduğu ve tamamında aile üyelerinden en az birinin hayatlarının bir döneminde ceza evinde bulunduğu saptanmıştır. Uluğtekin'e göre, çocuğu suça iten en önemli faktör aile üyelerinden birinin, özellikle babanın suç işlemesi durumudur. Bu durum çocuğun suça sürüklenmesini babanın ceza evinde bulunması sebebiyle ailenin parçalanması ve suçlu davranışı ile model olması açısından etkilemektedir⁸⁷. Nitekim Sutherland'ın ayırıcı birleşim teorisine göre suç öğrenilen bir davranıştır⁸³. Yavuzer'in yaptığı araştırmada suçlu deneklerin %54'ünün ailesinde hüküm giymiş suçluya rastlanmıştır¹². Glueck'lerin konu ile ilgili yaptığı araştırmalar ise çocuk suçluların %86,7'sinin ailesinde suç işleyen başka birinin varlığını göstermiştir. Bu tür ailelerden gelen çocuklar, çevrelerinde mevcut suçlu alt kültürüne daha kolay girebilmektedirler⁸⁸. Çalışmamızın bulguları da bu araştırmalarla uyumlu gibi görünmektedir.

Çalışmada ceza evi öyküsü ile tedavi ve/veya denetimli serbestlik arasındaki ilişkinin anlamlı bulunması Becker'ın geliştirdiği damgalama/etiketleme teorisi ile açıklanabilir. Buna göre ilk defa suç işleyen bir kişi tüm kişiliği ve sosyal yaşamı bakımından olumsuz olarak damgalanmakta ve buna tepki olarak tekrar suç işlemektedir²¹. Tedavi ve/veya denetimli serbestlik geçmişi olan grup, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya buldurması sebebiyle suça

sürüklenen çocuklardan oluşmaktadır. Ceza evi geçmişi olan çocukların %60'ının denetimli serbestlik geçmişi bildirmesi Becker'in teorisi ile bağdaşan bir bulgudur.

Çalışmada toplam grupta ADÖ'nün problem çözme alt ölçek puan ortalamaları değerlendirildiğinde katılımcıların %58,3'ünde 2.00'in altında; %41,7'sinde ise 2.00'in üzerinde puan aldıkları görülmüştür. Ölçeğin değerlendirilmesinde 2 ve üzerine alınan puanlar ilgili aile işlevi açısından olumsuz bir gidişin işareti olarak kabul edilmektedir. Ailenin maddi ve manevi sorunlar karşısında, sorunun çıkışından çözümüne kadar geçen süreçteki çözüm becerilerini ölçen bu boyutta katılımcıların genel puan ortalamasının 2.02 olduğu saptanmıştır. Ayrıca problem çözebilmeye alt ölçek puanları ile hiçbir demografik değişken arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Aile Değerlendirme Ölçeğinin hesaplanmasında tüm alt ölçeklerde 2.00'nin üzerindeki puan ortalaması aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidiş olduğunu işaret ediyor olabilir. Denetimli serbestliğe tabi çocuk ve gençlerin demografik değişkenlere göre anlamlı bir ilişki göstermese de genel olarak problem çözme becerilerinin kötü olduğu söylenebilir.

Aile üyeleri arasında bilgi alış verişini değerlendiren, mesajların açık ve direkt verildiği etkili iletişimi ölçmeyi amaçlayan iletişim alt ölçeğinin ortalama puanları değerlendirildiğinde, sağlıksız gidişat ile uyumlu sonuçlara rastlanmıştır. Toplam örneklemin yarısının ailelerinin iletişim işlevi sağlıksız gidişat ile uyumlu bulunmuştur. Liska ve Reed'in yaptıkları araştırmaya göre ailede kurulan arkadaşça ilişkiler çocuğu suç işlemekten alıkoymaktadır⁸⁹. Sağlıklı ilişki kurabilmek konusunda iletişimin önemi göz önünde bulundurulduğunda elde edilen bulgunun diğer araştırma sonuçları ile uyumlu olduğu söylenebilir.

İletişim boyutunun demografik bilgiler ile ilişkisine bakıldığında, hap kullanan grubun %84,2'sinin iletişim alt ölçeğinin ortalama puanları sağlıksız gidişatı işaret etmektedir. Bu durum hap kullanımının aile içi iletişimi etkileyebileceğini düşündürürse de; hap kullanmadığını bildiren grubun %41,5'de iletişim puanı ortalamalarının sağlıksız gidişat göstermesi bu işlevi sağlıklı bir şekilde yerine getirememenin suçta sürüklenme ve çocuğu madde kullanımına itme konusunda bir risk faktörü olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmada toplam grupta roller alt ölçeği puan ortalaması 2.22 bulunmuştur. Puan ortalaması değerlendirildiğinde toplam grupta sağlıksız gidişat gösteren bu işlev aşanında katılımcıların %63,3'ünün aynı zamanda bu puan ortalamalarının sağlıksız

gidişat ile uyumlu olduğu bulunmuştur. Bu boyutta aileden beklenenler, görevlerin belirgin ve eşit olarak dağılımı, görevlerin sorumlu bir şekilde yerine getirilmesidir. Ailenin maddi manevi ihtiyaçlarını karşılayan gelir kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıpları geliştirmedeği durumlarda bu işlevde sağlıklı gidişat beklenmektedir. Sağlıklı bir ailede, üyelerin üzerlerine düşen görevleri beklenen düzeyde gerçekleştirmeleri, yeni roller almaktan kaçınmamaları, rolünü yerine getirmeyen üyeyi kontrol ve takip ederek, karşılıklı iletişim ile sorumlu hale getirmeleri ve birbirlerinden davranışlarını kontrol etmeleri beklenir³⁸.

Bu çalışmada ailede madde kullanım öyküsü olanlarda yukarıda belirtilen beklentilerin sağlıklı olarak yerine getirilmediğini düşündüren bulgular elde edilmiştir. Ailede madde kullanım öyküsü bildiren hiçbir katılımcının bu alt ölçek puanına göre sağlıklı sayılabilecek ortalamalara sahip olmadığı gözlenmiştir. Ailede madde kullanan üyelerin olmasının bu boyutta aileden beklenen görev ve rollerin yerine getirilmesinde sorun teşkil edeceği; bu doğrultuda ihtiyaçları yeterince karşılanmayan çocuktan aynı zamanda yaşıyla uyumsuz beklentilere yol açabileceği; tüm bunların ise çocuğu suça ve madde kullanımına sürüklenme ihtimali olduğu düşünülmektedir.

Arkadaş ortamında madde kullanımının roller alt ölçeği ile ilişkisine bakıldığında ise anlamlı bir sonuca rastlanılmıştır. Buna göre, arkadaş ortamında madde kullanımı bildiren katılımcıların %70,8'i roller işlevinde sağlıklı gidişat ile uyumlu puana sahip iken, bildirmeyenlerin %66,7'si sağlıklı gidişat ile uyumlu puan ortalamasına sahiptir. Ailede madde kullanımı ve roller alt ölçeği puan ortalaması arasındaki ilişkiye yapılan yoruma benzer olarak, belirsiz rol ortamına maruz kalan ve yaşıyla uyumsuz roller yüklenen çocuğun beklendik, gelişimsel özellikleriyle uyumlu olmayan sosyal çevrelere maruz kalması ve sosyal ilişkilerde sınır koyma konusunda sıkıntı yaşama ihtimali olduğu düşünülebilir. Bu durum çocuğun olumsuz akran grubu ile ilişki kurmasını ve riskli ortamlarda bulunmasını beraberinde getiren bir risk etmeni olabilir.

Duygusal tepki verebilme işlevini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilen ailede, aile üyelerinin her türlü duygularını ağırlıklı olarak sözle veya hareketlerle ifade edebilmesi beklenir. Bu çalışmada toplam grupta duygusal tepki verebilme alt ölçek ortalama puanları sağlıklı gidişat ile uyumlu bulunmuştur. Bu bulgu duyguya uygun

tepki vermede başarısız ailelerin çocuklarının suça sürüklenme ihtimalinin arttığı ^{olduğu} şeklinde yorumlanabilir. Duyguların ifade edilmediği ve olaylara uygun duygusal tepkilerin verilmediği bir ortamda büyüyen çocuk evde mutlu olamayacak, kendini değerli hissetme ve kabul görme ihtiyacını ev dışında arayacaktır. Nitekim çalışmada bu alt ölçek ile çocuğun evden kaçma, arkadaş çevresinde madde kullanım öyküsü, kendini yaralama davranışı ve hap kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Hap kullanımı bildirenlerde %84,2, evden kaçma öyküsü olanlarda %81, arkadaş çevresinde madde kullanımı öyküsü olanlarda %72,9 ve kendini yaralama davranışı bildirenlerde %53,5 oranında duygusal tepki verebilme işlevinde sağlıksız gidişat ile uyumlu puanlara rastlanması oldukça çarpıcıdır.

Kendini yaralama davranışının daha önce tartışıldığı üzere çocukta bir psikopatolojinin ürünü olması beklenir. Altta yatan aynı psikopatoloji evden kaçma, madde kullanma, olumsuz akran grubu ile takılma gibi uyumsuz davranışlara dolayısıyla suça sürüklenmeye zemin hazırlaması da olasıdır. Çalışmanın bulgularından ailede duygusal tepki verebilme puanlarının sağlıksız gidişatla uyumlu olduğu ailelerde çocuğun kabul görmeyen, uyumsuz davranışlar sergileyebileceği yorumlanabilir. Ancak bu davranışların altında yatan muhtemel psikopatolojinin çocukta duygulara uygun tepki verememe veya aile ortamındaki duyguları ve bu duyguların ifadelerini doğru algılayamama; suça sürüklenme ve tüm bunların sonucu olarak bu işlevi yerine getirmekte güçlük çekme gibi sonuçlarının olacağı daha ağır basan bir düşüncedir.

Gereken ilgiyi gösterebilme alt ölçeğinden alınan puan ortalamaları %81,7 oranında sağlıksız gidişatla uyumlu bulunmuştur. Aile üyelerinin birbirlerine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içeren bu boyutta toplam örneklemden elde edilen bu bulgunun beklendik olduğu söylenebilir. Aile içi dinamikler çocuğun suça sürüklenmesinde en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilir. Ailenin çocuğa gereken ilgiyi göstermemesi, anne sevgisinin yetersiz olması ve annenin ev dışında çalışması araştırmalarca da desteklenen suça sürüklenme faktörleridir. McCord'un yaptığı bir araştırmaya göre, ailenin çocuğa gösterdiği ilgi ve sevgi, çocuğun alkolik olmasını ve suçlu davranış göstermesini büyük ölçüde engellemektedir⁸⁹. Toppings ve arkadaşlarının yaptığı çeşitli çalışmalar ise ailesi tarafından istenmediğini hisseden çocukların saldırgan davranışlar sergilediğini göstermiştir¹⁶.

Çalışmada toplam örnekleme davranış kontrolü alt ölçeğinin ortalama puanları sağlıklı gidişat ile uyumlu bulunmuştur. Daha önce belirtildiği üzere 2,00'in üzerindeki puan ortalamaları sağlıklı gidişat ile uyumlu değerlendirilmektedir. Bu alt ölçeğin puan ortalaması genel grupta 2,04 bulunmakla beraber, toplam katılımcıların %51,7'si sağlıklı gidişat ile uyumlu puan ortalamasına sahiptir. Bu işlevi sağlıklı bir şekilde yerine getirebilen ailelerin davranışlarına standart koyması ve disiplin sağlaması beklenir. Suçlu çocukların ailelerinde disiplinsizlik ve sınır koyma sorunları daha sık görülmektedir¹⁶. Aile içi disiplin suça sürüklenmede önemli bir faktördür. Suç işleyen ailelerin özelliklerini inceleyen çalışmalarda, çocukların başboş ve denetimden uzak oldukları, uygulanan disiplinin ya çok sert ya çok gevşek olduğu, ceza yöntemi olarak dayanın sık ve ölçsüz kullanıldığı görülmüştür⁹⁰. Belirtilen özellikler çocuğu suça sürükleyebileceği gibi aynı zamanda madde kullanımı ve olumsuz davranışlara da yönlendirebilir. Çalışmada davranış kontrolü alt ölçeği ile kendini yaralama ve hap kullanımı arasındaki ilişki her iki değişken açısından anlamlı bulunmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın bulgusu literatür bilgileri ile uyumludur.

Aile içinde etkili bir iletişimin varlığı, aile üyelerinin birbirlerine karşı sorumluluk duyguları, aile içinde yaşanan sevinç ve üzüntünün paylaşılması ve bu konuda aile üyelerinin birbirlerine karşı duyarlı olması gibi durumları değerlendiren ve diğer tüm alt boyutları kapsayan genel işlevler alt ölçeği ortalama puanları toplam örnekleme %63,3 oranında sağlıklı gidişat ile uyumlu bulunmuştur.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1.Sonuçlar

1. Bu çalışmada Adana ilinde denetimli serbestliğe tabi çocukların demografik özellikler ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.
2. Çalışmada katılımcıların 14-18 yaş arası erkek olduğu, sadece iki katılımcının okur yazar olmadığı, çoğunlukla eğitimlerine devam etmedikleri, büyük çoğunluğun en az bir defa madde deneyimledikleri bulunmuştur.
3. Düzenli bir işi olan katılımcılar arasında alkol ve esrar kullanma oranları çalışmayanlara kıyasla belirgin olarak düşük bulunmuştur.
4. Eğitimini sürdürenler arasında esrar veya sigaraya 15 yaşından önce başlayanların oranı anlamlı biçimde düşük olduğu; eğitimini sürdüren katılımcılar arasında kendini yaralama davranışına rastlanmazken eğitimi bırakmış olan katılımcıların %28,9'u kendini yaralama davranışı bildirdiği tespit edilmiştir.
5. Katılımcılar arasında daha küçük yaşta esrara başlayanlarda kendini yaralama davranışının arttığı sonucuna varılmış; kendini yaralama davranışı ile hap kullanımı arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
6. Arkadaş çevresinde madde kullanımı öyküsü olan grupta eğitimini sürdürenlerin oranı anlamlı biçimde düşük bulunmakla birlikte 15 yaşından önce esrar kullanmaya başlayan çocuklarda %92,3; 15 yaşından önce sigara kullananlarda %92,3 oranında arkadaş çevresinde madde kullanımı öyküsüne rastlanmıştır.
7. Çalışmada babanın düzenli işinin olduğu grupta babasının düzenli işi olmayan gruba kıyasla ailede ceza evine girme öyküsü anlamlı düzeyde azalmayla ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, babanın düzenli bir işinin olduğu katılımcılarda olmayanlara kıyasla kendini yaralama davranışında anlamlı bir azalma tespit edilmiştir.
8. Çocuğun cezaevi geçmişi ile ailede madde kötüye kullanımı ve cezaevi geçmişi, tedavi ve/veya denetimli serbestlik geçmişi ve anne eğitimi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçların hepsi çocuğun suça sürüklenmesine önemli faktörler olduğu gibi suç tekrarına da sebebiyet verebileceği düşünülmüştür.

9. Katılımcıların ADÖ değerlendirmesinde problem çözme ve genel fonksiyonlar alt ölçek puanları sağlıklı gidişat ile; roller, iletişim, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme puanları ise sağlıksız gidişat ile uyumlu bulunmuştur.
10. Hap kullanmanın iletişim işlevinin sağlıksız gidişatı ile; ailede ve arkadaş çevresinde madde kullanım öyküsünün roller işlevinin sağlıksız gidişatı ile; evden kaçma, kendini yaralama, hap kullanımı ve arkadaş çevresinde madde kullanım öyküsünün duygusal tepki verebilme işlevinin sağlıksız gidişatı ile; kendini yaralama ve hap kullanımı davranış kontrolü işlevinin sağlıksız gidişatı ile ve arkadaş çevresinde madde kullanım öyküsü genel işlevler işlevinin sağlıksız gidişatı ile uyumlu bulunmuştur.

6.2. Öneriler

1. Eğitimine devam etmeyen çocukların meslek edindirme kurslarına yönlendirmelerinin madde kullanımına yönelme ve suça sürüklenmede koruyucu ve önleyici olabileceği düşünülmektedir.
2. Ailenin çocuğun suça sürüklenmesinde en önemli faktörlerden olduğu düşüncesiyle; ailelere işlevlerini daha sağlıklı yerine getirebilmeleri için, bilinçlendirmeye yönelik seminerler, aile eğitimleri verilerek, ev ziyaretlerinin yapılabileceği projeler geliştirilmesi faydalı olabilir.
3. Çalışmamız 60 çocuk ile kısıtlı kalmıştır. Aile işlevlerinin suça sürüklenme ile ilişkisini daha iyi anlamak adına daha çok katılımcının yer aldığı kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.
4. Yapılabilecek benzer araştırmalarda aile işlevleri denetimli serbestliğe tabi olmayan grup ile karşılaştırılarak incelenmesi bu bulguların daha açık yorumlanmasını sağlayabileceği gibi, koruyucu önlemler ve rehabilitasyon programlarının geliştirilmesi bakımından da yararlı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, **1989**.
2. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.
3. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu.
4. **Petrosino, et al.** The Role of Family in Crime and Delinquency: Evidence from Prior Quantitative Reviews. *Southwest Journal of Criminal Justice*, **2009**; 6(2): 108–132.
5. **Gorman-Smith D, Tolan P, Henry BD.** A Developmental-Ecological Model of the Relation of Family Functioning to Patterns of Delinquency. *Journal of Quantitative Criminology*, **2000**; 16 (2): 169-198.
6. **Gorman-Smith D, Henry B D, Tolan P.** Exposure to Community Violence and Violence Perpetration: The Protective Effects of Family Functioning. *Journal Clinical Child and Adolescent Psychology*, **2004**; 33 (3): 439-449.
7. Türk Medeni Kanunu
8. 2253 sayılı kanun
9. **Num N.** Çocuk ve Genç Tutuklularda Psikolojik Travma Deneyimlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, **2011**.
10. Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar (Beijing Kuralları), **1985**.
11. **Polat O.** Çocuk Suçluluğu, **2002**. www.kriminoloji.com (Erişim tarihi: 15.08.2015)
12. **Yavuzer H.** *Çocuk ve Suç*. 10. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, **2001**.
13. **Sokullu Akıncı F.** *Kriminoloji*. 9. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, **2011**.
14. **Sapsford R.** *Individual Deviance: The Search for the Criminal Personality, Crime and Society*, (ed. Fitzgerald-McLernan-Parson), London, **1986**: 311.
15. **Adler F, et. al.** *Criminology*. New York: Mc Graw- Hill Inc., **1991**.
16. **İçli TG.** *Kriminoloji*. 1. Baskı, Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi, **2004**
17. **Glueck S, Glueck E.** *Delinquency and Crime*. Springfield: Charles C. Thomas Pub, **1974**.
18. **Gibbons DC.** *Delinquent Behavior*. New Jersey: Prentice-Hall Inc, **1970**:74-76
19. **Geçtan E.** *Psikanaliz ve Sonrast*. 12. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları **2006**: 27
20. **Siegel LJ.** *Criminology*. St. Paul: West Pub. Comp., **1989**:137-171
21. **Demirbaş T.** *Kriminoloji*. 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, **2011**:125
22. **Kamer VK.** Çocukların Suça Sürüklenmesine Neden Olan Faktörler ile İlgili Sosyolojik Teoriler. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, **2013**; 4 (12): 230
23. **Nirun N.** *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Ankara: A.K.M. Yayınları, **1994**

24. **Savi F.** 12-15 Yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, **2008**.
25. **Canatan K.** Ailenin tanımı, türleri ve işlevleri. E. Yıldırım, K. Canatan (Ed.), Aile sosyolojisi içinde, İstanbul: Açılım Kitap, **2011**: 53-64.
26. **Tezcan M.** *Türk Ailesi Antropolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi, **2000**.
27. **Çelik D.** İşitme Engelli Çocuğa Sahip Olmanın Aile İşlevlerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **2004**.
28. **Dönmezer İ.** *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, **1999**.
29. **Topçuoğlu S.** Çekirdek ve Geniş Ailelerde Aile Fonksiyonlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **2001**.
30. **Epstein N, Baldwin L and Bishop D.** The McMaster Family Assesment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*, **1983**; 9 (2): 171-180
31. **Ogburn WF.** *The Changing Functions of the Family Selected Studies in Marriage and The Family*. USA: Rinehart and Winston Inc, **1963**.
32. **Yorburg B.** *Families and Societies Survival or Extention*. New York: Columbia University Press, **1983**.
33. **Özgülven İE.** *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları, **2001**.
34. **Bulut I.** *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara:Özgüzelış Matbaası, 1990.
35. **Kut S.** *Aile ve Devlet Politikaları. Uluslararası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyonu Raporları*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu. **1994**.
36. **TUFAN B.** Aile İçi İlişkilerin Ruh Sağlığına Etkisi Üzerine Bir İnceleme. *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokul Dergisi*, **1983**;1(1):1.
37. **Nystul MS.** "Marriage and Family Counseling", The Art and Science of Counseling and Psychotherapy, New York. **1999**: 247-266.
38. **Bulut I.** Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. Başbakanlı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Ankara, **1993**.
39. **Ekşi A.** *Çocuk Genç Ana Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi, **1990**.
40. **Mete B.** Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, **2005**
41. **Borduin CM.** Multisystemic Treatment of Criminality and Violence in Adolescents. *J Am Acad Child Adoles Psychiatry* **1999**; **38**:242-9
42. **Loeber R, Dishion T.** Early predictors of male delinquency: A review. *Psychol. Bull.* **1983**; 94: 68–99.
43. **Loeber R, Stouthamer-Loeber M.** Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. In Tonry M, Morris N. (eds.), Crime and Justice, *University of Chicago Press*, Chicago, IL, **1986**; 29–149.

44. **McCord J.** Patterns of deviance. In Sells, S. B., Crandall, R., Roff, M., Strauss, J. S., and Pollins, W. (eds.), *Human Functioning in Longitudinal Perspectives*, Williams and Wilkens, Baltimore, MD, **1980**; 157–162.
45. **McCord J.** Family relationships, juvenile delinquency, and adult criminality. *Criminology*, **1991**; 29: 297–417.
46. **Patterson GR, Stouthamer-Loeber M.** The Correlation of Family Management Practices and Delinquency. *Childhood Dev.* **1984**;55: 1299–1307.
47. **Yavuz HA.** Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, **2011**.
48. **Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü** *Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri El Kitabı*. Ankara: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, **2007**.
49. **Nursal N, ATAÇ S.** *Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation)*, Ankara: Yetkin Yayınları, **2006**.
50. **Sevimli-Yurtseven S.** 30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri Arasında İstanbul Kadıköy Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü'nde İşlem Gören Dosyaların Retrospektif İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. **2008**.
51. **Demirbaş T.** *İnfaz Hukuku*. 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, **2008**.
52. **Kamer VK.** *Denetimli Serbestlik Kararının İnfazı*. Ankara: Adalet Yayınevi, **2007**.
53. **Çolak H,** *Güncel Ceza Hukuku ve Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara, **2005**:134
54. **Hutchings J.** “Birleşik Krallık Modeli”, Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Semineri, s.-81-90, T.C. Adalet Bakanlığı Bakanlık Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, **2005**.
55. **Usta İ, Öztürk H.** Denetimli Serbestlik, *Ceza Hukuku Dergisi*, **2010**; 5 (13) .
56. **Bayraktar, B.** Denetimli Serbestlik ve Bu Kavramın Ceza ve Adalet Sistemi ile Türk İnfaz Sistemine Getirdiği Yenilikler, Yüksek Lisans Projesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, **2007**.
57. **Nursal, N., Öztürkmen, D.** Uluslararası Denetimli Serbestlik ve Yardım Konferansı, s.29-35, T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, **2005**
58. **Kaya BG.** Suça Sürüklenen Çocuklar ve Denetimli Serbestlik, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, **2011**.
59. *Politikalar, Standartlar ve Kurumlar Arası Çalışma Stratejileri*. Yayın No:26, Ankara: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, **2010**.
60. **Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü,** *Çocuklar İçin Temel Yaklaşım Müdahale Programı*. Yayın No:27, Ankara: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, **2010**.
61. **Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü,** *Çocuklar İçin Alkol ve Madde Müdahale Programı*. Yayın No:29, Ankara: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, **2010**.

62. **Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü**, Çocuklar İçin Genel Suçlu Davranışı Müdahale Programı. Yayın No:31, Ankara: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, **2010**.
63. **Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü**, *Çocuklar İçin Saldırganlığı Önleme Davranışı Müdahale Programı*. Yayın No:33, Ankara: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, **2010**.
64. **Fidan, F.** Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-Psikolojik Bakış Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Trakya Üniversitesi, **2004**; 4 (1):33
65. **Kolk A, Tulder RV.** "Child Labor and Multinational Conduct: A Comparison of International Business and Stakeholder Codes". *Journal of Business Ethics*, Dordrecht. **2002**; 321(I.3):293
66. **Ögel K.** *İnsan, Yaşam ve Bağımlılık Tartışmalar ve Gerekçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık. **2001**.
67. **Ögel K, Tamar D, Evren C, Sır A.** Madde Kullanımı ve Suç. Erişim: (http://www.ogelk.net/Dosyadepo/suc_madde_yayin.pdf) Erişim tarihi: 25.08.2015
68. **Ögel K.** *Türkiye’de Madde Bağımlılığı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, **2002**: 27
69. **Springer JF, Sale E, Hermann J, et al.** Characteristics of Effective Substance Abuse Prevention Programs for Highrisk Youth. *The Journal of Primary Prevention*. **2004**; 25: 171-219.
70. **Tot S, Yazıcı K, Yazıcı A, ve ark.** Psychosocial correlates of substance use among adolescents in Mersin, Turkey. *Public Health*. **2004**; 118: 588-593.
71. **Friedman AS, Glassman K.** Family risk factors versus peer risk factors for drug abuse, A longitudinal study of an African American urban community sample. *J Subst Abuse Treat*. **2000**; 18: 267-275.
72. **Gilvarry E.** Substance abuse in young people. *J Child Psychol Psychiatry*. **2000**; 41: 55–80.
73. **Yang M-S, Yang M-J, Liu Y-H, Ko Y-C.** Prevalence and related risk factors of licit and illicit substances use by adolescent students in southern Taiwan. *Public Health*. **1998**; 112: 347-352.
74. **Ögel K, Aksoy A.** Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerde Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, **2007**; 8 (1)11-17.
75. **Alpay N, Karamustafaloğlu N, Kükürt R** Madde Bağımlılarında Suç. *Düşünen Adam*. 1995;8: 16-17.
76. **Ghauziuddin M, Tsai L, Naylor M.** Mood Disorder in Group of Self-Cutting Adoslencents. *Acta Paedo-psychiatry*, **1992**; 55:103-105
77. **Ögel K, Aksoy A.** *Kendine Zarar Verme Davranışı Raporu*. Baskı:18, İstanbul: Yeniden Yayın, **2006**
78. **Van Der Kolk B, Perry JC, Herman JL** Childhood Origins of Self-Desturictive Behavior. *Am J Psychiatry* **1991**; 148:1665-1671.
79. **Tarlacı N, Yeşilbursa D, Türkcan S, Saatçioğlu Ö, Yaman M.** B Kümesi Kişilik Bozukluklarında Kendini Yaralamanın Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi* **1997**; 8(1): 29-35.
80. **Cömertler N, Kar M.** Türkiye’de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, **2007**; 62(2)38

81. **Güvel EA.** *Suç ve Ceza Ekonomisi.* Ankara: Roma Yayınları, **2004**
82. **Sutherland EH, Cressey D.** *Principles of Criminology.* Philadelphia: J.B. Comp., **1966**:217
83. **Nye IF.** *Family Relationship and Delinquent Behavior.* New York : John Wiley and Sons, **1958**
84. **Shaw C, McKay HD.** *Social Factors in Juvenile Delinquency.* Report on the Causes of Crime for the National Commission on Law Observance and Enforcement, Government Printing Office, Vol. II, Washington D.C., **1937**
85. **Matsueda R, Heimer K.** “Race Family Structure and Delinquency: A test of Differential Assosiation and Control Theories”. *Ame. Socio. Review*, **1987**; 52
86. **Uluğtekin, S.** *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşması,* Ankara: Bizim Büro Basımevi, **1991**: 43
87. **Wolfgang, ME., Marvin E.** *Studies in Homicide.* New York: Harper and Row, **1967**
88. **Mc Cord, J** “Family Relationship, Juvenile Delinquency and Adult Criminalty” *Criminology*, **1991**; 28 (3):397-417
89. **Yörükoğlu A.** *Çocuk Ruh Sağlığı.* 28. Baskı, İstanbul: Özgür Yayınları, **2006**: 401-402

EKLER

EK-1: Bilgi Formu

Yaş:

Eğitim Durumu:

1. Okuryazar değil
2. İlköğretim
2. Ortaokul
3. Lise
4. Yüksek okul ve üzeri

Eğitime Devam Durumu:

1. Ediyor
2. Etmiyor

Çalışma Durumu:

1. Çalışıyor
2. Çalışmıyor

Annenin Eğitim durumu

1. Okuryazar değil
2. İlköğretim
2. Ortaokul
3. Lise
4. Yüksek okul ve üzeri

Babanın Eğitim durumu

1. Okuryazar değil
2. İlköğretim
2. Ortaokul
3. Lise
4. Yüksek okul ve üzeri

Annenin Düzenli İşi:

1. Var
2. Yok

Babanın Düzenli İşi:

1. Var
2. Yok

Medeni Durum:

1. Evli
2. Bekar

Ailede Boşanma/Parçalanma:

1. Var
2. Yok

Aile Yapısı

1. Çekirdek Aile
2. Tek Ebeveynli Aile
2. Geniş Aile
3. SHÇEK
4. Diğer:.....

Sosyo-ekonomik Seviye

1. Düşük
2. Orta
3. İyi

Ebeveyn Kaybı:

1. Var
2. Yok

Kardeş Sayısı:.....

Evden Kaçma Öyküsü (>18 yaş))

1. Var
2. Yok

Barınma Durumu:

1. Aile evinde
2. Devlet Himayesinde
3. Kendi evinde
4. Diğer....

Sigara Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Sigara Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Hap Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Hap Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Eroin Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Eroin Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Vücutta Kalıcı İz

1. Yok
2. Jilet
3. Dövme

Esrar Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Esrar Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Kokain Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Kokain Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Tiner Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Tiner Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Uhu-Bali Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Alkol Kullanımı:

1. hiç
2. 1 kez
3. 1'den fazla
4. sadece ortamında bulunur

Uhu-Bali Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Alkol Kullanmaya başladığı yaş

1. <12 yaş
2. 12-14 yaş
3. 15-18 yaş

Ailede Madde Kullanım Öyküsü

1. Var
2. Yok

Arkadaş Çevresinde Madde Kullanımı

1. Var
2. Yok

Ceza Evi Geçmiş

1. Var
2. Yok

Ailede Ceza Evi Geçmiş

1. Var
2. Yok

**Tedavi ve/veya Denetimli Serbestlik Tedbiri
Öyküsü**

1. Var
2. Yok

Sağlık Problemi

1. Var
2. Yok

EK-2: Aile Değerlendirme Ölçeği

Açıklama: İlişkide aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. **Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür.**

CÜMLELER:	Aynen Katıl-yorum	Büyük Ölçüde Katıl-yorum	Biraz Katıl-yorum	Hiç Katılmıyorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9.Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uyguluyoruz.	()	()	()	()
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17.Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()

18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()

42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56.Aile içinde birbirimize güveniyoruz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

Değerlendirme:

Aynen katılıyorum : bir (1) puan

Büyük ölçüde katılıyorum : iki (2) puan

Biraz katılıyorum : üç (3) puan

Hiç katılmıyorum : dört (4) puan

Problem çözme	2-	12-	24-	38-	50-	60-							.../6=
İletişim	3-	14*-	18-	22*-	29-	35*-	43-	52*-	59-				.../9=
Roller	4*-	8*-	10-	15*-	23-	30-	34*-	40-	45*-	53*-	58*-		.. /11=
Duygusal tepki verebilme	9*-	19*-	28*-	39*-	49-	57-							.../6=
Gereken ilgiyi gösterme	5*-	13*-	25-	33*-	37*-	42*-	54*-						.../7=
Davranış kontrolü	7*-	17-	20-	27*-	32-	44*-	47*-	48*-	55-				.../9=
Genel işlevler	1*-	6-	11*-	16-	21*-	26-	31*-	36-	41*-	46-	51*-	56-	.. /12=

Yıldız (*) işaretli sorular ters olup puanlaması ters yani dört, üç, iki, bir ,(4,3,2,1) şeklinde olmaktadır.

Aile değerlendirme ölçeğini el kitabı , Ankara 1990 öz güzel iş matbaası, doç dr. Işıl Bulut

EK-3: İzin Belgesi

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942/234/70637
Konu : Anket uygulama çalışması

28/04/2014

ADANA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA
(Denetimli Serbestlik Müdürlüğü)

İlgi: Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 15/04/2014 tarihli ve 2722817-044-1309-8016 sayılı yazısı.

İlgi yazı ve ekleri ile; Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Derya KENİŞ'in, Prof. Dr. Necmi ÇEKİN danışmanlığında "Adana İlinde Denetimli Serbestliğe Tabi Çocukların Aile Değerlendirmesi" konulu tezinin verileri için Haziran 2014 ile Şubat 2015 tarihleri arasında Adana Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ndeki 12-18 yaş arası 120 çocuğa Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanabilmesi için izin talebinde bulunmaktadır.

Söz konusu yazı ve ekleri incelenmiş olup; Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Derya KENİŞ'in, Prof. Dr. Necmi ÇEKİN danışmanlığında, ses kaydı ve görüntü alınmaması, yükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi ve Genel Müdürlüğümüzden onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri nezaretinde ve müdürlüğün işleri aksatılmadan söz konusu anket çalışmasını Adana Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde belirtilen tarihler arasında gerçekleştirmesi uygun bulunmuştur.

Anket çalışması süresince adı geçen öğrenciye yardım ve kolaylık gösterilerek, gerekli tedbirlerin alınması hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

İDARE VE MALİ İŞLER BÖLÜMÜ
- İlgiliye Tabii
- Garasını yapılıyor.

Erhan POLAT
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

* Bu evrak elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fizik olarak gönderilmeyecektir.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları ve Mağdur Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü
Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 64 Faks: (0312) 223 97 44

Ayrıntılı bilgi için iribat: Nilgün ESKİ ÖZDEMİR Şb. Md.
e-posta: ds.kkmdhsen@adalet.gov.tr. Elektronik Ağ: www.ete.adalet.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Psikolog Derya Keniş 1987 yılında Adana’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Adana’da tamamladı. Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümünden 2008 yılında mezun oldu. 2012-2013 Güz Döneminde Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı’nda Adli Tıp Tezli Yüksek Lisans Programına başladı. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri ve Psikolojik Danışmanlık Merkezinde çalışma deneyimi edindikten sonra, 2010 yılında Silifke M Tipi Ceza ve İnfaz Kurumunda işe başlayarak Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri bünyesinde göreve başladı. 2012 yılından bu yana Adana Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde psikolog olarak görevine devam etmektedir.

Gençler için Sigara Alkol Madde Bağımlılığı (SAMBA Jr.) grup çalışması eğitici eğitimi, Çocuklar için Saldırganlığı Önleme Müdahale Programı eğitici eğitimi, Genel Suçlu Davranışı grupla çalışma eğitimi, Öfke Kontrolü Programı, 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı, MMPI, AGTE, RB. Cattell 2A ve 3A, Alexander Pratik Zeka Testi, Porteus Labirentleri, Benton Görsel Bellek ve Algı testi, Bender- Gestalt Algı Testi eğitimleri ve Drama ve Pedagoji aldığı eğitimlerden bazılarıdır.